

www.harnoforskare.eu

BÄFVERNYTT

MEDLEMSBLADET GÖR SIG BÄST I DIGITAL UPPLAGA

MEDLEMSBLAD FÖR HÄRNÖSANDS SLÄKTFORSKARE. ÅRGÅNG 33. NR 1-2/82-83, APRIL 2023

ÖBACKA, kallade Ludvig "Lubbe" Nordström vårt HÄRNÖSAND

Flygfoto över Härnösand.

Sammansatt Foto: A/B Flyttrafik, Dals Långed.
Frigiven av Föreläsningsstaben 1424/196

Foto: AB Flyttrafik, Dals Långed

HJÄLP REDAKTÖREN MED ARTIKLAR OCH BILDER TILL MEDLEMSBLADET
– DET ÄR NI SOM GÖR DET!

Härnösands släktforskarförening är en oberoende släktforskarförening ansluten till Sveriges Släktforskarförbund. Vi vänder oss i första hand till släktforskare, men även lokalhistoriker, bya- och hembygdsforskare finns bland våra medlemmar. Vi har medlemsmöte en gång i månaden, med undantag för sommarmånaderna.

Vid varje möte hålls ett föredrag, oftast av en inbjuden föredragshållare. Under kvällen gör vi paus för en fikastund. Förutom våra medlemsmöten brukar vi avsluta säsongen med en bussresa på våren.

Styrelsen

Ordförande: Björn Thunberg, bjorn.thunberghsand@gmail.com
Vice ordförande: Magnus Holmqvist, klockaresvedjan@telia.com
Sekreterare: *tillsvidare* ambulerande
Kassör: Sig-Britt Ahl, sigbritt.ahl@gmail.com

Ledamöter

Jan-Ola Nordin, janola.nordin@gmail.com
Maria Nordlund, murray30@gmail.com
May-Gun Näslund, ke.mg.naslund@gmail.com
Monika Vennerbring, monika@vennerbring.se

Suppleanter

Jan Samuelsson
Hans Galin (adjungerad)

Revisorer

Seved Granberg, sammankallande
Yngve Wik, ledamot
Ola Eriksson, ersättare

Valberedning

Lennart Öhman, sammankallande, enstenstorpet@gmail.com
Ledamot, vakant
Bengt Högberg, ersättare

Hemsideadministratör

Sig-Britt Ahl

Hemsida

www.harnoforskare.eu

Ansvarig utgivare

Björn Thunberg, bjorn.thunberghsand@gmail.com

Medlemsavgift

Enskild medlem 150 kr/år; familjemedlem 50 kr/år: studerande upp till 18 år 25 kr/år; företag/föreningar 500 kr/år.

Avgiften betalas till Nordea Plusgirokonto 436116-8 Härnösands släktforskare. Glöm inte att uppge namn, postadress och e-postadress.

Ordförande har ordet

Foto: Örjan Leek

Dags att spana efter vårtecken. Vårdagjämningen är passerad och snö och kyla kommer förhoppningsvis inom kort att lämna plats för en efterlängtdad vår.

Idagens stressade samhälle har det blivit svårt att ta sig tid att reflektera och se bakåt. Jag tror att vi släkt- och hembygdsforskare tycker att det är sorgligt. Mycket av det som hänt förr har betydelse för oss idag.

Sedan 1990, då några eldsjäljar bestämde sig för att bilda den här föreningen, har mycket hänt. Flera av dem finns inte längre bland oss förutom, hedersmedlem en i föreningen Agneta Olofsson och vi som idag jobbar för en fortsatt aktiv förening.

Forskningen har gått framåt och tv-programmen ”Vem tror du att du är” och ”Det sitter i väggarna” är populära. De tar inte bara upp släktskap utan berättar om var och hur folk levde då. Kanske var de nybyggare, torpare eller soldater eller var det dina släktingar, som emigrerade efter nödåren på 1860-talet. Kanske är det så att dina rötter går tillbaka till Gustaf Vasa.

I år är det 500 år sedan Gustaf Eriksson Vasa blev valdes till kung av Sverige

För några år sedan sammanställde släktforskaren Per Andersson (mer känd för Långaryds Släkten) ett ättlingaverk över Gustaf Vasas ättlingar.

Gustaf Vasas son Johan III såg till att Härnösand blev stad 1585.

En annan son Karl (IX) sägsvara den första kung som besökte Härnösand och skall ha skapat de första Stadsvapnet.

Men Gustaf Vasa hade även 5 döttrar och en av dem var -

Sofia 1547-1611 som också får en koppling till Härnösand.

Om det läser du här i tidningen. Stanna gärna upp en stund och reflektera över frågan: ”Vem tror du att du är?”

Vad som hänt i föreningen sen sist läser du om i ”Senaste Nytt”

***Så önskar jag er en skön vår och naturligtvis
Trevlig läsning!***

INNEHÅLL

- 02 *Styrelsen och övrig information*
03 *Ordförande har ordet*
05 *Senast nytt*
06 *Aktuellt om släktforskning*
07 *Härnösandsrötter*
10 *Den rätta vägen att gå ner till stan*
14 *Författare mer eller mindre kända med koppling till Härnösand - Lubbe Nordström*
17 *Antavla*
18 *En bok om Birger Sjödin av Bo Hiertner*
21 *En dramatisk sjöresa under "det satans året"*
25 *Om Tilda Wallanger*
32 *"Vem tror du att du är?"*
34 *Antavla*
35 *Föredrag - Västernorrlands museum - 29/4*

April | 1-2/82-83

Ansvarig utgivare

Björn Thunberg

bjorn.thunberghsand@gmail.com

Redaktionskommittén

Lillian Rathje (redaktör)

Yvonne Thunberg (programkommittén)

Ola Eriksson (föreningen)

Redaktionellt material

Bidrag till medlemsbladet skickas till

bjorn.thunberghsand@gmail.com

Skriv gärna i ren text, men det går också bra att skicka text som PDF-fil. Tipsa oss gärna om boktips och annat intressant som har att göra med släkt- & hembygdsforskning.

Medverkande i detta nummer

Axel Nordlander Jan Samuelsson, Lars Högberg, Lilian Billström, Lars Sjödin

Tryck

Härnösands kommun

FJÄRRVÄRME | VATTEN | ELNÄT | ÅTERVINNING | BIOGAS | VINDKRAFT

Vi bidrar till ett ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbart Härnösand.

För alla generationer.

**HÄRNÖSAND
ENERGI & MILJÖ**

– Du kan lita på oss!

www.hemab.se

SENASTE NYTT

Genomförda aktiviteter

21 januari. Årets aktiviteter inleddes sedanligt med Släktforskningens dag. Temat i år var fritt att välja och vi valde ”Gemensamma intressen” Forska om släkt och hembygd. Representanter för Släkt- och Hembygdsförbund, Släkt- och Hembygdsföreningar inbjöds. Aktiviteten kunde inte genomföras utan beslut togs att flytta den till lördag 18 februari.

Istället fanns ordföranden på Biblioteket, i Holken, och svarade på frågor och funderingar kring forskningen, hur man kommer igång och hur går man vidare.

18 februari. Möte kring Släkt och Bygd, gemensamma intressen. Inspirationsträff på Biblioteket. 30 anmälde intresse att delta, några blev dock tvungna att meddela ”vi är insnöade och vågar oss inte ut på vägarna” och de uteblev. Inget förvånande här i Norrland. Jan Samuelson, professor emeritus, MIUN tog oss med på litterär vandring genom Öbacka (med Lubbe Nordström) ”Den rätta vägen att gå ner till stan”.

Ångermanlands, Jämtlands och Härjedalens representant i Släktforskarförbundets styrelse Bertil Sundin fanns på plats och informerade om vad som är på gång i förbundet. Den Avsiktsförklaring som förbunden tillsammans tagit fram och som blev anledning till mötet ordnades fram av

Bertil S. Frågeställningen kring utökat samarbete mellan Släkt och Bygd. får tas upp nytt.

Samarbete med Härnösand Bibliotek har inletts.

10-11 mars. Sportlovsvecka i Härnösand. Släktforskarna gm. Björn fanns på Biblioteket och tog upp frågor och funderingar om hur man kommer igång alt. vidare med sin forskning eller frågor om föreningen.

23 mars. Allmogens kläddräkt i Ångermanland 1810-1860 – Bouppteckningar berättar.

Vi lyssnade till Yvonne Öberg från Folkdansringen, distr. Ångermanland..

Mycket intressant föredrag. Vi hör om Näslins från Gånsvik och pastorskan Angélique Konstance Beata Sofia Karoline Hummerhielm, gift Thelberg i Säbrå

Första gången vi nyttjar Stora salen hos Vuxenskolan på Brunnshusgatan.

Vi har deltagit vid

I Härnösand

Företagsfrukost på Näringslivsenheten och vi var med 16/12, 27/1, 24/2 och 31/3.

Öbacka Jazz och Blues, ideell förening i Härnösand 27/1, 22/2, 3/3, 15/3, 22/3 och 31/3.

Härnösands Riksteaterförenings föreställningar 25/1, 23/2, 25/2 och 18/3.

Härnösands Konsthall / Härnösands Konstförening 1/12 - årets sista utställning - Kerstin Lindström ”Sånt som Händer och Albert Sten -fotografiska projektet ”Excavation” 16/3 Annika Rehn, ”Jag och Du”. Alexandra Hedberg, ”Paradise No More”

Ludvig Nordström sällskapet 21/1 Journalisten Lisa Röstlund tog emot 2023 års Ludvig Nordström-pris och sålde och signerade sin bok Skogslandet.

4/3 ”Alla känner Ankan” *komikern Anders Johansson* träffade vi på Gulf Södra vägen när han var på väg från föreställning i Övik. På vår inrådan köps de berömda semlorna.

24/3 stannar även *folkmusikgruppen Kongero* stannade till på Gulf Södra vägen. De var på väg till föreställning i Övik.

I Sundsvall

2/2 - vid Svenskt Näringslivs frukost där Sven-Olov Daunfeldt, chefsekonom, talar om läget i ekonomin.

8/2 – på Vängåvans bokhandel träffade vi skidskytten Margareta Forsberg och dansaren Tobias Karlsson, som för närvarande dansar med Charlotte Kalla i Lets dance.

31/3 Sundsvalls Teater – Teater Halland gästspelar med föreställningen Djurfarmen efter George Orwells briljanta satir om korrumpierad makt och revolutionen som gick fel.

Vid dessa tillfällen informeras om - att man befinner sig i arkivstaden Härnösand alternativt. arkivlänet Västernorrland. – Varför arkivera alternativt släktforska och slutligen överlämnas början på ett släktträd.

AKTUELLT OM SLÄKTFORSKNING

Riksarkivet

Lunchföreläsning

Vem kommer med i Svenskt biografiskt lexikon och varför?

<https://www.youtube.com/watch?v=ywFsLrn43N0>

Släktforskarförbundet

26-27 aug. **Släktforskar dagarna 2023** - <https://sfd2023.se/>

Sist Släktforskar dagarna genomfördes i Norrland var 2016 och då i Umeå.

Östersund är platsen för årets dagar. 2016 reste vi till Umeå och nu finns planer på en medlemsresa till Östersund.

Vad tror ni - Intresserad? Anmäl intresse på harnoforska-reprog@gmail.com

ArkivDigital

<https://www.arkivdigital.se/>

- aktuellt om forskning

Sveriges Radios första program om släktforskning -

Släktband -

Idag har internet blivit ett stort hjälpmedel för släktforskare runt om i världen. Släktband visar på de nya hjälpmedel som finns och djupdyker i de arkiv som inte går att finna på internet.

<https://sverigesradio.se/slaktband>

Vi kan också berätta att till programmet - Vem tror du att du är - som sänts på kanal 5 på TV och till avsnittet med Carola på besök i Säbrå, har Lars Högberg, känd forskare och medlem i föreningen, och Björn T bidragit med information om Carolas släkt i bl.a. Säbrå.

Vi påminner också om
Årsmötet lördag 29 april, kl. 11.30
Plats: Västernorrlands museum, Hörsalen.

HÄRNÖSANDSRÖTTER

TEXT: Jan Axel Nordlander
Fortsättning från nr 081

Jag är född i Härnösand och bodde där tills jag tog studenten 1963. Så länge mina föräldrar levde kom jag på besök. Gamla Öbacka var en fin stad att växa upp i åtminstone som den var då, men jag har egentligen aldrig känt någon stark samhörighet med staden. Ingen av mina föräldrar var födda där; de träffades i Stockholm, och där fanns inga släktingar på min pappas sida. Däremot bodde min mormors mamma, styvfar och bröder i Härnösand, när jag var liten pojke ännu i det s.k. Träpalatset, Norra Kyrkogatan 23. Till 25:an, det f.d. seminariet med vacker utsikt över inloppet, skulle mina föräldrar flytta på sin ålders höst när villan på Artillerigatan sålts.

Ett helt stim av Mörtar!

Under 1600-talet spelade släkten **Mört** och dess förgreningar en betydande roll i Härnösands historia. Den ovannämnde Mats Mattsson Möller fick sonen **Erik Mattsson Mört**, min tremänning sex generationer bakåt, rådman i Härnösand. 1654 föddes hans son **Mattias Mört**, sedan rektor vid trivialskolan i staden. Eriks syster Elisabeth gifte sig med en annan rådman, **Erik Beronius**. Mattias bror **Olof Eriksson Mört** blev också pedagog, men lektor vid gymnasiet. Vid 39 års ålder, i februari månad, drucknade han i Ångermanälven. Han hade då lyckligtvis fått en dotter, **Anna**, med sin hustru **Katarina Limmelia** (av prästsläkt förstås). Denna Anna, min femmänning fyra led bakåt, gifte sig med den myndige **Jacob Pollack** som grundade Bollstabruk men dessförinnan ägde Gålsjö bruk och Holms säteri, alltså en bety-

dande 1600-talsindustrialist som om jag inte tar fel fått ge namn åt en gata i Bollstabruk

Brukspatron Jacob Pollack

Erik Mattsson Mört köpte 1674 en gård i Härnösand av sin (och på annan väg min) släkting, lektorn **Haquin Bohlin**. Fastigheten, som låg vid nuvarande Köpmangatan och sträckte sig ner till vattnet, omfattade boningshus, badstuga, vedlider, stolphärbre, källare och sjöbod m.m. Priset var 1 200 daler kopparmynt, motsvarande 85 000 kr i dagens köpkraft eller 3 miljoner räknat i dagslöner.

Hyttan vid Gålsjö

Erik Mattsson Mört och hans hustru **Malin** skänkte en dopskål i silver (avbildad i Buchts "Härnösands historia") till kyrkan medan sonen Mattias änka donerade en oblatask i silver (också avbildad där). Malin, f. Olofsdotter, som stammade från en förmögen familj i Nora. anklagades jämte sina två systrar för häxeri under 1670-talet förfärliga trolldomsprocesser, men alla tre frikändes dessbättre just när häxprocesserna i Ångermanland gick mot sitt slut.

Hyttan i Gålsjö

Lektorerna –

en lokal aristokrati

Eftersom så många släktingar varit lektorer i Härnösand vill jag lägga till några allmänna informationer. Alla lärare med universitetsutbildning tillhörde prästeståndet. I Härnösand fanns efter 1640 rektor, konrektor, dvs. biträdande rektor, och sex lektorer. Dessa var de till rangen främsta i staden så länge det inte fanns en residerande landshövding. De hade därför sina platser längst fram i kyrkan, framför borgmästare och rådmän, något som av och till orsakade kontroverser mellan de båda grupperna. Borgarna menade att ”spolingar som legat två år vid akademien kommer hem och tycker sig förnämre än pappa borgmästaren”. Det sved förstås.

1700-talet - olycksår

Det tidiga 1700-talet var en olycklig tid för Härnösand. 1710 brann staden. Alla offentliga byggnader brann ner och staden lades i aska. Endast kyrkan klarade sig. Stadens borgare skyndade sig att bygga upp gymnasiehuset, som stod färdigt redan året därpå. Men 1714 brann det igen – skolgossar var då de skyldiga; de dömdes till döden men inget straff verkställdes. Skolan, nya präst-

gården och 25 andra gårdar blev lågornas rov. Ett nytt skolhus uppfördes först efter 1721, undervisningen fick till dess äga rum i provisoriska lokaler. 1721 brände ryssarna staden, då även kyrkan. I biskopsgården i Säbrå stod biskopinnan Wallin lik. Hon och huset slukades av lågorna. Gymnasiets rektor Bohm och hans hustru flydde till Hemsö men spårades upp av ryssarna och kläddes av nakna.

Mina kusiner sju släktled bort **Johan Flodén** och **Petrus Nilsson Holmbom** var inskrivna i Härnösands trivialskola 1715-20 resp. 1716-22. Några decennier senare, nämligen 1757-63 gick Petrus son – också kallad Petrus – i samma skola. Petrus skulle bli lektor vid skolan och till sist kyrkoherde. Som missionär i Lappmarken översatte han ett trettiotal psalmer till samiska. **Flodén** blev lärare vid trivialskolan på Frösön 1735, grundad 1674 och slutade som komminister i Ås, Rödön i Jämtland.

Petrus son **Nicolaus Holmbom**, inskriven vid gymnasiet 1757-62, studerade vidare i Uppsala men omkom när han var 32. **Michael Holmbom**, gymnasist 1760-65, blev komminister i Härnösand men plågades av dålig hälsa. Hans son, som var vicepastor i Säbrå drunknade innan han fyllt 30 i Norra sundet. **Henrik Holmbom**, inskriven 1764 -70, blev efter studier i Uppsala instrumentmakare åt Kungl. Vetenskapsakademien.

Han förfärdigade bl.a. en sju meter lång stjärnkikare i trä som ännu finns i akademins samlingar. Hans dotter **Margareta** gifte sig Laestadius och uppfostrade under svåra materiella umbäranden i Kvickjokk den legendariske prosten och nykterhetsivraren **Lars Levi Laestadius**.

Under de angivna åren bodde förstås också föräldrarna till Nicolaus, Michael och Henrik i Härnösand. Familjen bodde i närheten av landshövdingeresidenset. Petrus och Johannes måste däremot hyra sig ett rum i staden. Proviant hade de med sig hemifrån men maten tillagades av s.k. djäknkokerskor som ofta var eller hade varit prästgårdspigor. I skolhuset saknades eldstäder fram till mitten av 1700-talet och skoldagen började kl. 6 på morgonen. Man kan tänka sig hur kallt och mörkt det måste ha varit om vintrarna!

Den åttaåriga undervisningen i trivialskolan omfattade från 1640 latin, grekiska, filosofi, teologi, svensk läsning och välskrivning samt musik. Trivialskolan och det fyraåriga gymnasiet har hela tiden legat på den plats är gymnasiebyggnaden, nu rådhuset, reser sig.

1800-tal: En poet och en olyckshändelse **Alexander Nordlander** var min farfars fars farbror. Han var född på släktgården i Wattjom, gick i urmakarlära i Stockholm och etablerade sig sedan i Härnösand som urfabrikör. Han bodde med sin hustru **Märta Stina** (gifta 1803) och dottern **Märtha Christina** i stadens tredje kvarter, mellan Stora torget och gymnasiehuset. I hans bouppteckning kan man läsa att han kunde spatsera med spanskrör, en käpp, i en lång rock av blått kläde med förgyllda knappar. Paret hade egen häst och vagn och ägde mark utåt Kapellsberg där de höll några tamdjur och odlade köksväxter. Alexander omkom 1841 då han föll från rådhusornet, kanske av infarkt eller yrsel, mitt under gudstjänsten på självaste Kristi Himmelfärdsdag. I ett brev till dottern, då i Stockholm, berättar Märta Stina gripande om den tragiska olyckan och hur källarmästaren på den krog som var inrymd i rådhuset rusade ut men fann Alexander redan

död på kullerstenarna. Märta Stinas far var linnefabrikören **Isak Sellstedt** och hennes farbror var poeten och konstnären **Elias Sehlstedt**, upphovsman till bl.a. "Litet bo jag sätta vill". Jag är lycklig ägare till hans "Sånger och visor", illustrerade av Carl Larsson. Bröderna Sellstedt var båda födda i Härnösand liksom Märta Stinas mor **Katarina**, dotter till **Elias Norlin**, handlare i staden och hans hustru **Märta Nesselia**, vars far var lektor vid gymnasiet, men född i Jämtland. Alexander Nordlander fick alltså en egen släktanknytning till residensstaden, men familjens historia i Härnösand fick ingen fortsättning det seklet. Dottern Märtha Christina flyttade nämligen till Stockholm och gifte sig med sin kusin, köpmannen Paul Alexander Nordlander men arbetade efter dennes förtidiga död som sin farbrors, stadsmajoren Eric Nordlanders husföreståndarinna.

Det "tunna" 1900-talet

Släkten Nordlander uppvisar sedan ingen närvaro i Härnösand förrän hundra år efter Alexanders död, nämligen 1943 när dåvarande kriminalöverkonstapeln **Axel Nordlander** hade gift sig med **Gunborg Adolfsson** i Kungsholms församling i Stockholm och flyttat till Härnösand tillsammans med min mormor, Signe. Där förblev de livet ut. Min mormor gick bort 1966, pappa dog 1992 och mamma 2003. Själv flyttade jag efter studentexamen 1963 först till Uppsala och sedan till Stockholm bortsett från ett års militärtjänstgöring i Härnösand. Men vi har rehabiliterat oss en smula genom att en av mina kusiner har nu en hästgård i Stigsjö medan en son till honom bosatt sig i Häggdånger. När jag numera en gång om året går omkring på stadens gator så är det inte utan att jag känner en fläkt från de skuggor som vandrar vid min sida!

Den rätta vägen att gå ner till stan

TEXT: Jan Samuelsson

Vid mina kurser i Släktforskning på Mittuniversitetet har jag ofta betonat att man som släktforskare också bör sätta sig in i den kontext, alltså den miljö, där den undersökta släktingen vistades. Med tanke på alla personer som kan finnas i ett stort släktträd är detta mer eller mindre omöjligt att göra i detalj, men det skadar ändå inte att läsa något litet om den ort där förfadern eller förmodern höll till. Ibland kan detta ge viktiga förklaringar till detaljer i personens liv.

När man har flera personer som har vistats på samma ort kan det vara idé att lägga ner ännu litet mer tid på just denna plats. Förutom historiska och geografiska verk, kan även skönlitteraturen ge många infallsvinklar. I vissa fall är det ganska så uppenbart vilken stad eller ort det rör sig om, även om författaren har försökt anonymisera den. Så är det med Öbacka hos Härnösanssonen och författaren Ludvig (Lubbe) Nordström. Genom att läsa honom kan man få upp ögonen för stadens inre liv, på ett sätt som kan vara mycket svårt om man enbart förlitar sig på det källmaterial som finns i våra arkiv. I andra fall kan det vara inkörsporten till att leta vidare i dessa eller i tillgänglig litteratur.

Jag skall här ta avstamp i ett ganska långt citat från Ludvig Nordströms roman *Kapten Åbygges vita väst*, utkommen 1941, och således en av hans sista böcker (han avled året därpå). Romanen ägnar mycket tid åt att försöka fånga staden Öbacka, d.v.s. Härnösand, vid förra sekelskiftet och att förklara att denna en gång så ledande handelsstad alltmer hade hamnat i utvecklingens bakvatten. Här får vi en tydlig bild av de stora ekonomiska och sociala skillnader som fanns i staden, vilket detta citat (Nordström s. 15–17) lyfter fram extra tydligt. Det skildrar vilken väg en person ur överklassen borde vandra från norr ner till stan. Tiden bör vara 1890-talet. För landkrabbor kan anmärkas att styrbord är höger och babord vänster, om man har ansiktet vänt mot fören:

Herrskapet undrar kanske, varför jag redogör så här ordentligt för dessa gator. Jo, det var mycket allvarliga saker bakom det. Det skulle aldrig fallit en dylik Öbackabo av överklassen in att gå Skeppar Karls gränd ner till kajen. Gubben far, som i det mesta faktiskt var en frigjord själ, hade jag aldrig sett med sin fot beträda denna backe. Det kan tänkas, att om där funnits

en affär, där han kunnat kritsa, så skulle han gnott dit som ett skott, men det fanns det inte, för där fanns bara åkar Viklund – den mest kobente karln i stan – på babordssidan och gamla dövstumsskolan med rektorn, som hade smultronsskär kostym nere i backens botten, han, vars son blev mördad av Olsson-Hjelm år 1882 uppe i läroverket i toppen av Skeppar Karls gränd, medan det byggdes, det blev sedan Wisselbrants ära för livet, och i hans röda långstuga bodde vidare Jungfru Sundström, stadens barnmorska, så det var igen gränd för fint folk att visa sig i.

Men inte nog med det. Skulle eller kunde man visa sig i Tibbelins gränd, kunde man gå den gränden ner till kajen? Ja, det kunde man, för den gick mellan lektor Tibbelins på styrbordssidan och häradshövding Piltopaei gård på babordssidan, och häradshövding Piltopaei var till på köpet från södra Sverige, och både han och lektor Tibbelin hade Nordstjerneorden. Så det gick.

Men var det så, att man verkligen var mån om sitt anseende, så gick

man i alla fall inte Tibbelins gränd, utan då fortsatte man Domkapitelsgatan söder ut förbi Tibbelins gränd, vidare förbi ”Lungsotsbacken”, som litet längre söder ut knagglade och alltjämt knagglar sig parallellt med Tibbelins gränd också ner till kajen – men den var absolut omöjlig att använda sig av, ty dels måste man då vara absolut nykter, annars damp man i dess branter och bröt av sig benen, dels fanns där bara en trampmangel och tvättkäringar – vidare förbi den s. k. ”Hoppsans gränd”, och den ska man inte ens tala om, för där var det Rum för resande, kallat ”Hotell Loppan” och med ”Ett-opp-och-ett-i-minne” som föreståndare, en låghalt gubbe, så gammal, att han troddes härstamma från 17- om icke rentav 1600-talet. Men så kom man Domkapitelsgatan vidare söder ut förbi gamla Nickelska stortomten och gamla biskopshuset fram till Domkapitlet, girade då styrbord hän, och seglade så, rak i ryggen, nerför icke någon gränd utan en GATA, ja, själva Nybrogatan mellan riksbanken om styrbord, Domkapitlet och Rådhuset om babord ner till stadens centrum med Enskilda banken och Posten och Sparbanken och självaste hjärtegrynet: Spritbolaget, där öppnade sig an-

blicken av kajen, och då hade man hela tiden varit fin karl och följt sin samhällsställnings lagar och påbud.

Kapten Åbygges vita väst bör knappast betraktas som en nyckelroman och de skildrade personerna bör därför inte betraktas som att de har funnits i verkligheten (även om Nordström mycket väl kan ha lånat från denna). Detta gäller också geografin, men ändå ser vi tydliga likheter mellan Öbacka och det Härnösand som var Nordströms barndomsstad. Det är lätt att identifiera Domkapitelsgatan med Norra kyrkogatan och de tvärgående gränderna ned till vattnet är Eriksbergsgränd (”Tibbelins gränd”), Norra Nygränd (”Lungsotsbacken”) och Backgränd (”Hoppsans gränd”). Topografin i dagens stad stämmer väl med Öbacka vid förra sekelskiftet.

I den avbilade stadskartan från år 1900 har jag markerat med heldragen blå linje den väg som var socialt lämplig att gå. Den streckade röda vägen är den som ledde direkt ner till kajen och som var olämplig att följa. Naturligtvis var det ännu olämpligare att följa Långgatan, åtminstone de nordligare delarna.

Figur: Härnösand år 1900 med en rekonstruktion av den väg (i blått) som man borde vandra ner till stan. Den olämpliga vägen är markerat streckat (i rött).

Nybrogatan var ett synnerligen lämpat vandringsstråk. Den var det stora gatupro-

jektet i Härnösand under 1800-talet. Den utgick från en projekterad bro till Kronholmen och fick bredden 64 fot – ungefär den dubbla bredden jämfört med övriga gator (Näslund s. 31). Den påminner om de Kungsgator som byggdes i många städer vid denna tid. Nybrogatan är en typisk paradgata som leder ner mot vattnet, via den stenstad som också började byggas i Härnösand, men vars byggande fick ett drastiskt slut när Härnösands enskilda bank höll på att gå under och omstrukturerades år 1907, varvid mycket viktigt kapital i staden gick förlorat (vilket Nordström för övrigt också tar upp i sin roman).

Också byggnaderna är lätta att identifiera i dagens Härnösand. Dövstumskolan vid nuvarande Norra Kyrkogatan 25 flyttade därifrån år 1896, men byggnaden finns fortfarande kvar och kan mycket väl länge ha fått behålla det gamla namnet i folkmun. Posten inhystes senare i det ståtliga telegrafhuset, när det blev färdigt 1910, men fanns under 1890-talet i Sparbankshuset. Det gamla biskopshuset revs år 1901 och flyttades till Brunnsbusgatan, där det delades upp i två delar (nr 33 och 35). Den nya biskopsgården togs i bruk redan år 1896. Det gamla huset låg precis invid Nybrogatan, medan det nya byggdes längre upp i parken. Domkapitelhuset hade tidigare varit gymnastikhus åt gymnasiet och togs i bruk år 1843. När det nya gymnasiet

byggdes 1882 återanvändes lokalerna av domkapitlet, medan skolans huvudbyggnad från 1700-talet blev stadens nya rådhus. Domkapitelbyggnaden fanns kvar på platsen ända fram till år 1971, då hela den stora byggnaden flyttades till sin nuvarande plats på Franzéngatan på andra sidan om domkyrkan. Många äldre Härnösandsbor kan berätta om denna flytt. Huset där Härnösands enskilda hus inhystes byggdes år 1881, Riksbanken 1895 och Sparbanken 1899. Spritbolaget låg i hörnet av Storgatan och Nybrogatan (Wik s. 56, 129, 164, 232, 341, Näslund s. 96, 107).

Det Öbacka som Nordström beskriver är alltså inte enbart en fysisk miljö, med branta backar som är besvärliga att gå, den är också fylld av starka sociala skiljelinjer. Hur stämmer detta då överens med vad vi vet om dåtidens Härnösand, utifrån vad källmaterialet kan berätta? Området som Nordström beskriver utgår från ligger vid och ovanför bortre delen av Långgatan som, om vi skall tro denna skildring, bebotts av sådana grupper, som överklassen inte gärna befattade sig med. Det finns rikligt med källmaterial för att undersöka detta. Taxeringslängder kan ge inkomstuppgifter och mantalslängderna liksom kyrkoböckerna kan tillhandahålla vilka titlar personerna som bodde där hade. Detta kräver dock en litet djupare analys än vad jag tyckte var

nödvändigt i detta fall, så därför använde jag mig i stället av Hernösands Adress- och Annonskalender från år 1904. En snabb blick på denna (s. 80f) visar att ägarna på de fastigheter som låg nedanför Skeppar Karls gränd normalt hade en ganska blygsam social ställning. Titlarna för dem som ägde de yttersta fastigheterna på gatan är överlots, gatuläggare, fiskare, kronolots, hustru, exekutionsbejänt, samt slutligen en handlande. Därtill tillkommer några bolagsägda fastigheter samt en ägd av fattigvårdsstyrelsen. Även där bodde det sannolikt ganska enkelt folk, men detta måste bekräftas av vidare forskning i andra arkiv. Slutsatsen vi kan dra är i vilket fall att detta antagligen var en del av staden som överklassen gärna undvek. Nordströms skildring ger alltså en god bild av stadens sociala rum.

Sammantaget hoppas jag att jag här har kunnat visa att vi genom skönlitteraturen kan få nya ögon på den ort vi studerar. Släktforskaren får upp ögonen för social och ekonomisk struktur i släktingens hemmiljö; den akademiske forskaren kan få uppslag till vidare studier.

Använd litteratur:

Hernösands Adress- och Annonskalender 1904. Första årgången, Härnösand 1904 (finns bland annat på Sambiblioteket).

Ludvig Nordström, Kapten Åbygges vita väst, Stockholm 1941.

Rolf Näslund, Översiktlig analys av Härnösands bebyggelsehistoria. Härnösands kommun, Västernorrland län. Rapport nr 1, 1980.

Rolf Näslund, Studier i Härnösands bebyggelsehistoria, 1585–1800-talets mitt. Del I, Umeå 1980.

Harald Wik, Härnösands historia. Del III. 1810–1920 samt ett kort sammandrag av tiden före 1810, Härnösand 1981.

Karta öfver staden Hernösand upprättad år 1900.

FÖRFATTARE

mer eller mindre kända med koppling till Härnösand

Materiel till artikeln har hämtats från Svenskt Biografiskt Lexikon (författare Sverker Sörlin)

Ludvig Anselm (Lubbe) Nordström

Författare, Journalist

Född:1882-02-25 – Härnösands domkyrkoförsamling, Västernorrlands län

Död:1942-04-15 – Katarina församling, Stockholms län

Föräldrar: bankkamreren Oscar Anshelm Nordström och h.h. Mary Sarah Parfitt-Nordström

Studerade litteraturhistoria vid Uppsala universitet. Medarbetare i Sundsvalls Tidning och Västernorrlands Allehanda

Var mellan 1909-1935 gift med författaren Marika Stiernstedt och 1938-1942 Gunborg Molin.

Biografi

Ludvig N:s författarskap hämtade intryck från barndomens Härnösand, där familjen bodde på Norra Kyrkogatan 8. Modern, tillknäppt och pedantisk, kom från England 1880 som guvernant hos fadern Anshelm N (1844–1908), som just blivit änkling med tre barn. Fadern beskrivs som häftig, hypokondrisk och mångsidigt begåvad. Han var välavlönad och inflytelserik, umgicks i stadens översta skikt, deltog i det politiska livet, drev egen restaurangrörelse och ägde fastigheter värda betydande belopp. Om förhållandena i hemmet finns inslag i novellerna om Lubbes alter ego Tomas Lack. Här skildras familjelivet som spänt och kärlekslöst.

1895 drabbades familjen i depressionens kölvatten av en plågsam konkurs. Efter en kort sejour i Sthlm vintern 1895–96 återvände familjen till Härnösand. I Sthlm upplevt Ludvig N sig som utsocknes, en möjlig psykologisk bakgrund till den åtskillnad han genom hela sitt liv skulle göra mellan "stockholmare" och "norrlänningar".

Gymnasieåren på latinlinjen präglades av upprorsanda och kontakt med radikala strömningar, bl a genom skolkamraten Rickard Sandler. Lud-

vig N började också ansättas av sjukdomsattacker och nervösa besvär. Själv menade han att åkommorna berodde på hans utsvävande livsstil: "då var jag ateist och storsnille och hädare och fyllhund".

Efter studentexamen blev det ett år vid Uppsala universitet, där han läste litteraturhistoria under Henrik Schück och bl.a. intresserade sig för den svenska stormaktstidens frodiga burlesken, främst hos Lucidor, (Lars Johansson, poet under 1600-talet). Han vantrivdes i Uppsala, som han fann fult och brackigt, återvände våren 1902 till Norrland och tog anställning vid Sundsvalls tidning, där han gjorde bekantskap med den då uppmärksammade Norrlandsdiktaren Olof Högberg. Sundsvall erbjöd vid denna tid en vital intellektuell miljö med diktare som feministen Frida Stéenhoff och socialisterna Otto Dalkvist och Karl Östman. Journalistyrket fann han en smula ovärdigt; han var ingen "murvel" och ville egentligen ägna sig åt litterärt skrivande. Redan 1903 färdigställde han ett självbiografiskt romanmanuskript, Unga människor. Sommaren 1905 tillbringade Ludvig N på Ulvön, fiskeläget vid Ångermanlandskusten, där han skrev reportage för Västernorrlands allehanda och samlade stoff

till såväl diktsamlingen *Kains land*, hans debut 1906, som novellsamlingen *Fiskare* 1907.

De första böckernas Norrlandsmotiv återkom genom hela författarskapet. *Herrar* (1910) var en skildring av trävaruindustrins dynamiska roll i sv och norrländskt näringsliv. *Landsortsbohème* (1911) och *Tomas Lack* (1912) gav inblickar i den norrländska småstadens borgerliga liv och dess kvalfyllda förvandling under intryck av handel och industrialism. Ämnet återkom i full skala med den kritikerhånade *Döda världar i samhällsrymden* (1920), en resonemangsroman om hur kapitalisten C A Lutherholm likt en gudasänd frälsare skingrar småstadshålan Öbackas (Härnösand) handlingsförlamande konservatism med sitt dådkraftiga affärsgeni.

Efter 1920 övergår Norrlandsskildringen alltmer i reportagets form, parallellt med att de gestaltande inslagen i författarskapet överhuvud blir allt mindre framträdande. *Stor-Norrland* (1927), en hyllningsskrift till den norrländska trävaruindustrin, innehöll skarpa angrepp på den bolagskritiska opinionen i den vid sekelskiftet livligt debatterade Norrlandsfrågan, särskilt dess ledande talesman

Carl Lindhagen, (Borgmästare i Stockholm). *Norrland i stöpsleven* (1938), en serie radioreportage, skildrade det norrländska näringslivet

i en tid då sågverksdöd och begynnande glesbygdspöblem tagit udden av den förut dominerande optimismen. I samma anda tillkom Sveriges *Guldkust* (två delar 1939–40). Medan Ludvig N under 1910- och 1920-talen förtröstansfullt beskrivit de norrländska råvarornas betydelse för det industriella Sveriges framväxt, betonade han i de senare arbetena snarare hur dessa exploaterats av söderifrån kommande lycksökare och kapitalister, som lämnat Norrland självt fattigt och outvecklat. Temat går igen i romanen *Planeten Markattan* (1937) och i den huvudstadsfientliga *Bolsjeviken Stockholm* (1935). Från 1910-talet illustrerade han dessutom sina böcker själv.

Ludvig N hyste tidigt sympati för socialdemokratin och han blev medlem av SAP 1914. Romanen *Ankarsparre* (1912), skriven i den typiska resonemangsstilen, är exempelvis en plädering för SAP:s roll som det sociala framstegets härold och den fredliga samhällsutvecklingens garant. Den socialdemokratiske beaktelsen upphörde väl aldrig men blev efterhand mindre framträdande. Det uppfattades som motsägelsefullt att han kombinerade sin radikalism med ett ohöjligt svärmeri för näringslivets ledande gestalter. Han skrev på uppdrag av industrin, bl a en gammal Stockholmsfirmas historia (*Ljunglöfs*) 1930, ett betydelsefullt 25-årsjubileum (AB Oscar Ahréns postorder-

affär) 1936 och rena propagandaskrifter, främst *Industrin* som folkledare, utgiven av Bergshanteringens vänner 1930, samt skrifter för vilka han enligt egen utsago upplevt sig "köpt" av storfinans, reportagen *Stor-Norrland* (1927) – där han kallar sig själv "socialaristokrat" – och *Världs-Sverige* (1928).

Ludvig N tilldelade de norrländska industridistrikten rollen av dynamiskt centrum. På skilda håll, mest explicit i *Döda världar*, för han ett resonemang – inte ovanligt i samtiden – om civilisationens vandring åt norr och nordväst. En gång skulle, där om var han åtminstone periodvis övertygad, Öbacka och Norrland komma att inta tätplatsen i världsstadsutvecklingen. Han var följaktligen provinsial i sitt författarskap och i sitt val av spelplats för böckerna. Han var Norrlandspatriot; han hävdade rentav att norrlänningarna också ur rasbiologisk synvinkel var av prima kvalitet.

En väsentlig insats gjorde Ludvig N som reporter och journalist, en verksamhet han bedrev under hela sitt vuxna liv.

Enligt Marika Stiernstedt var journalistiken ett uttryck för hans brist på uthållighet men också på det existentiella planet en förevändning för att uppskjuta arbetet på den planerade, men aldrig genomförda, totalistiska romanen om Petter Svensk.

Skönlitterära och rapportterande skrifter smälte

samman. Hans första novellsamling *Fiskare* byggde på Ulvöhamns reportagen 1905. Under 1910-talet skrev han reportage och essäer för DN; ett antal artiklar samlades i Sverige – en lysande framtid 1919. 1922 kom *Fyrskippet*, en dokumentär men också en vardagsheroiserande skildring av livet på fyrskippet *Almagrundet*, där N vistats en period kring nyåret 1922. Under 1920- och 1930-talen tog reportagen en allt större del av skrivandet i anspråk.

Förutom Norrlandsreportagen gjorde han en rad Sverigeresor för att skildra näringslivets utveckling. *Landsortens problem* (1925) följdes 1931 av *A.B. Nord-Europas förenade bönder* och 1933 av *Bondenöden*, två verk där han på nytt förde till torgs sina integrationsidéer, nu för att stärka böndernas ställning och modernisera denna enligt honom efterblivna och själv tillräckliga del av populationen.

Sitt mest berömda reportage gjorde Ludvig N med *Lort-Sverige*, först sänt i radio hösten 1938 också publicerat i bokform. Reportaget omfattade hela landet. Lubbe reste 11 000 km på 48 dagar i Radiotjänsts nya inspelningsbil med skuffen full av lackskivor, dåtidens medium för inspelning. 43 provinsialläkare hade i förväg fått ett frågeformulär av medicinalstyrelsen; läkarna tog emot Ludvig N och visade honom runt i sina distrikt. De 27 präster som kontaktats av Diakonistyrelsen valde han att inte ut-

nyttja; de visste inget om hur folket hade det, menade han. *Lort-Sverige* är på ett plan en hygienisk pamflett i tidens anda men samtidigt ett socialreportage som förebådar t ex Ivar Lo-Johanssons böcker *Ålderdom* och *Statarna i bild*.

Det var framförallt i södra Sverige, särskilt Skåne, han observerade trångboddhet och snusk. Ju längre norrut han kom, desto renare och modernare blev det. Bottenvikens idylliska bruksorter blev för honom "det nya Sverige"; de nyss väckta malmfälten i Lappland med framtidsstaden Kiruna döpte han till "det nyaste Sverige". Sätillvida finns en anknytning till framtidspekulationen men här reducerad till modernisering och social rättvisa. Betecknande för tidens hygiendebatt är att Ludvig N inte observerar industrins utsläpp som föroreningar utan tvärtom såg skorstenarnas rökplymer som symboler för utveckling och välstånd. *Lort-Sverige* slog ner som en bomb i det tidiga Folkhems Sverige, pressdebatten blev livlig och en enkät i en skånsk lokaltidning visade att bara var femtonde läsare uppskattade radioserien. I kritiken av Ludvig N förekom även antisemitiska inslag. Stöd för honom kom i stället från socialdemokratisk press (även om det också där förekom kritik) och från kommentatorer som Ivar Lo-Johansson.

Mot slutet av sin levnad tonade han ner de grandiosa och framstegsdyrkande inslagen

i sin diktning. Denna flugiga värld (1941) och *En dag av mitt liv* (1942) var båda ödmjuka i tonfallet och delvis självkritiska; Han talade vid denna tid om hur hans världsbild "kalvade". Hans engagemang för underklassen, som förut främst varit ett derivat av hans filosofiska spekulation, antog nu en konkretare känslomässig form. Kapitalisterna, förut hjältar i historiedramat, kritiserades allt häftigare: "Rör vid rikemannen, och vilddjuret kommer fram." Ludvig Ns identitet som folkdiktare stärktes, och vid hans bortgång publicerades hyllande nekrologer särskilt i arbetarpressen. Tidningen *Vi* lät hans porträtt fylla förstasidan, möjligen också därför att han under 1930-talet allt oftare publicerade sina böcker på det arbetarrörelsen närstående Kooperativa förbundets förlag.

Ludvig Ns liv präglades av rastlöst arbete men också av själslig och känslomässig oro. Under ungdomsåren hade han ett längre förhållande med Mina Zetterlund i Härnösand; de förlovade sig i april 1906 men bröt förlovningen samma år. Därefter genomlevde han en serie tillfälliga förbindelser (som han skildrat i sina dagböcker för 1913 och 1914). På hösten 1908, efter faderns död och under hans vistelse i Bretagne, inleddes brevledes förhållandet med Marika Stiernstedt, till en början intellektuellt vitalt och känslomässigt passionerat men snart nog svalnande och

fyllt av kriser. Under 1920- och 1930-talen hade han olika förbindelser utom äktenskapet, men inte förrän 1935, då han träffade den 30 år yngre receptionisten Gunborg Molin på Öregrundss stadshotell, kom han till ro.

Under längre sjukdomsperioder var han delvis sängliggande; en sådan period var vårvintern 1914 som ledde till en årslång konvalescens. Man har inte kunnat enas om diagnosen. Det föreslogs epilepsi i kombination med depression, överansträngning m m. Något epileptiskt anfall har emellertid inte kunnat beläggas.

Bekantskapskrets var betydande men de verkliga vännerna var få. Till de närmaste hörde industriledaren konsul John Ekman på Väja i Ångermanland, som förutom ett frikostigt värdskap under Ludvig Ns besök även svarade för ekonomiskt bistånd. Tor Bonnier stod Ludvig N bi genom åren och närvarade vid hans andra vigsel i Öregrund 1938. Enligt Gunborg

N skall parets umgängesliv ha varit begränsat.

Lubbe var kortväxt och i hela sitt liv fetlagd, vilket i varje fall periodvis tycks ha bekymrat honom. Han var hjälpsam och trots sina mörka inre stråk besynnerligt optimistisk i nästan allt han publicerade. Särskilt Marika Stiernstedt har betonat dubbelheten i hans väsen: "bakom hans vänliga, eller stundom bara tankspritt godkännande leende, förvarade han sina omdömen, eller sin egendomliga inre köld, garderad och ograverad".

Eftervärldens omdömen om författarskapet har överlag varit desamma: som socialreporter tillhör han de väsentliga i svenskt 1900-tal. Också novellerna, särskilt de om Tomas Lack, anses ha bevarat sin fräschör, medan romanerna och den spekulativa essäistiken ådragit sig kritik, rentav löje. Under 1980-talet har det emellertid gjorts mer erkännssamma nytolkningar av hans intellektuella roller, dels som tidig talesman för den så kall-

ade svenska modellen, byggd på teknisk modernisering och erkänd social intressegemenskap (Arne Ruth), dels som särpräglad historiemetafysiker i det svenska 1900-talet (Fagerstedt, Sörlin).

* * * * *

Ludvig Nordström sällskapet - bildades den 25 februari 1992 på författarens 110:de födelsedag, av några lärare på dåvarande Mitthögskolan i Härnösand, med syftet att främja intresset för och studiet av Ludvig Nordströms författarskap.

Ludvig Nordström priset, instiftades 1997.

Priset är tvådelat och premierar lovande och företrädesvis unga novellförfattare respektive journalister. Priset delas ut vartannat år till en novelist, och vartannat år till en journalist. Fördelning mellan kvinnliga och manliga pristagare ska eftersträvas. Priset skall delas ut i samband med sällskapets årsmöte. Ludvig Nordström priset bekostas för närvarande av Härnösands kommun och Härnösands Gymnasiums/läroverks kamratförening.

Årsavgift för medlemmar - 150 kr. för enskild medlem, 75 kr. för familjemedlem och 25 kr. för studerande.

PlusGiro 419 98 61-8. Ange namn och din e-postadress

*I detta hus på Norra kyrkogatan bodde Lubbe under sin barndom.
Bild: Digitalt museum*

Oskar Anshelm Nordström f. 1844-09-11 ? Sundsvall, Västernorrlands län d. 1908-09-05 ? Härnösand, Västernorrland Bankkamrer Härnösand g. 1881-03-29	2	Anders Nordström f. 1797-01-15 ? Sundsvall, Västernorrlands län d. 1862-11-25 9:e Roten Sundsvall, Västernorrlands län Hamnkapten 9:e Roten Sundsvall g. 1829-11-30	Jon Nordström f. 1757-04-06 ?, Sundsvall, Västernorrlands län d. 1821-10-06 ?, Sundsvall, Västernorrlands län Borgare Sundsvall, —g. Kristina Dahlberg f. 1754-...-00 d. 1822-07-20 ?, Sundsvall, Västernorrlands län Sundsvall,	8	David Nordström f. d. Sundsvall, —g. Sigrid Rådahl f. d. Sundsvall,	16
					9	
Ludvig Anshelm Nordström f. 1882-02-25 Norra Kyrkogatan 18 Härnösand, Västernorrland d. 1942-04-15 Nyrorgsgatan 24 Stockholm Katarina, Stockh Författare, Journalist m.m Nytorgsgatan 24 Stockholm Katarina	1	Prästgården Brunflo, Jämtlands län d. 1855-02-03 9:e Roten Sundsvall, Västernorrlands län 9:e Roten Sundsvall	Wilhelm Gustaf Zetterberg f. 1739-03-14 Lida, Sättersta, Södermanlands län d. 1807-01-28 Prästgården, Brunflo, Jämtlands län Kyrkoherde Prästgården, Brunflo —g. 1796 Anna Dahlberg f. 1771-04-19 Böle, Brunflo, Jämtlands län d. 1850-12-02 Tomt 83, Östersund, Jämtlands län Prästgården, Brunflo	10	Nils Zetterberg f. d. Frälseinspektör Norrby, Bogsta —g. Kristina Schnebom f. d. Norrby, Bogsta	20
						11
	3			12		22
						23
				13		24
						25
						26
						27
Mary Sarah Pariff f. 1860-05-18 Paris ,Frankrike d. 1937-12-25 Ingla gård Skogs-Tibble, Uppsala län Härnösand g. 1881-03-29				14		28
						29
				15		30
						31

En bok om BIRGER SJÖDIN

av Bo Hiertner

TEXT: Lars Sjödin

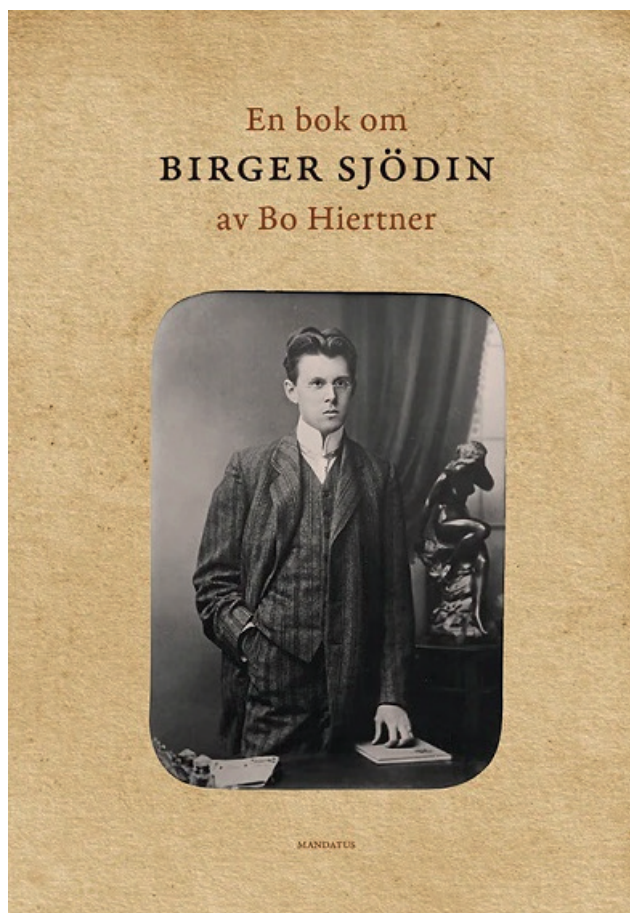
Bo Hiertner föddes 1934, tog studenten i Härnösand och blev fil mag i Uppsala 1963 i nordiska språk, litteraturhistoria och poetik. Bo tjänstgjorde under sin yrkesverksamma tid vid flera skolor i Härnösand. 1991 utnämndes han till undervisningsråd, en tjänst han innehade fram till sin pension. Som pensionär började han skriva en bok om Härnösandsförfattaren Birger Sjödin. Innan boken kom i tryck insjuknade Bo och efter en tid avled han den 22 oktober 2016.

Bo Hiertner berättar följande: ”Från mitt arbetsrum ser jag huset på Långgatan på Norrstan i Härnösand, där Birger Sjödin föddes, växte upp, levde och dog under loppet av 24 år (1887-1911). Mestadels är det här gestalterna i hans diktning lever och andas. I dag är detta en idyllisk kvarleva från svunnen tid. Då sjöed dessa kvarter med sin närhet till skutorna och skeppen i sjöfartsstaden av liv. Här fanns näringsidkare av alla de slag, handlare, hantverkare, åkare, krögare, skraddare och sjöfolk. Många människor passerade förbi på gatan utanför på väg till och från den tidens stora arbetsplatser - Tobaksfabriken och Härnösands Mekaniska Verkstad. Gatan där jag själv bor minner om den-

na tid - Skeppar Karls gränd, och kvarteret heter talande nog Utkiken. Dessa kvarter är också Härnösands författarkvarter. Här stod vid Norra Kyrkogatan på Eriksbergets krön Ludvig Nordströms barndomshem ”Stora Gulhuset i backen”, Norra Kyrkogatan 17, numera ersatt av en hyreskasern. Och mitt emot låg det stora hus, där Bertil Malmberg bodde som barn tills dess familjen 1903 flyttade till Stockholm, då fadern, den legendariske språklektorn Teodor Malmberg, blev

lektor vid Högre lärarinneseminariet.”

Det var först som pensionär Bo Hiertner kom att intressera sig för Birger Sjäodins författarskap och levnadsöde. Han tyckte det var synd att Birger Sjäodin kommit i skymundan, för att inte säga nästan glömts bort, trots att hans noveller var av hög klass. Birger Sjäodin hade höjts till skyarna redan 1913 av den tidens smakdomare Fredrik Böök, vilken menade att Birger Sjäodin kunnat bli en ny Strindberg om han fått leva.

Bo Hiertners intresse för Birger Sjödin väcktes emellertid av en händelse då han i egenskap av ordförande för Sällskapet Gamla Härnösandspojkar kom att förvara Birger Sjäodins studentkäpp. För att hylla och ihågkomma Birger Sjödin som en stadens son skulle ordföranden bege sig till sammankomsterna på Sankt Petrilogen stödd på denna käpp.

I sin bok har Bo Hiertner beskrivit Birger Sjäodins barn- domstid, ungdomstid och studietid. Han presenterar även tematiskt novellerna Undret och Starka hjärtan. Dessa noveller kom även ut i nyutgåva

2020 på bokförlaget H:ström – Text & Kultur som ett resultat av mitt arbete med att slutföra Bo Hiertners bokprojekt. Den avslutande delen av boken behandlar Birger Sjäodins författarskap.

Boken innehåller även bilder från Härnösand som bland annat anknyter till hans noveller. Bo Hiertner har även förtjänstfullt lämnat förklaringar till dialektala ord och särskilda uttryck i novellerna.

Boken om Birger Sjäodin ger en god bild av författaren och väcker framförallt stort intresse att läsa hans noveller. Det omfattande arbete som

Bo Hiertner nedlagt på sitt bokprojekt är att betrakta som en stor kulturgärning i syfte att sprida kunskap om en ung härnösandsförfattare som måhända fallit i glömska.

Det är beklagligt att Bo Hiertner inte fick uppleva det färdiga resultatet av sitt projekt, då det först nu blivit möjligt att trycka boken om Birger Sjäodin efter hans manus. Slutligen vill jag rikta ett tack till Sällskapet Gamla Härnösandspojkar som gjort det ekonomiskt möjligt att trycka boken.

Härnösand december 2022

Lars Sjäodin

BIRGER SJÖDINS HEM PÅ LÅNGGATAN 15.

”Tänk dig gatan här borta en sommarafon. Den är den första jag minns. Det första jag minns om mig själv också är det, att jag sprang där och rullade en rödrandig boll så att dammet lade sig alldeles vitt kring byxkanten.”

”Starka Hjärtan.” (1911).
Birger Sjäodin (1887-1911).

En dramatisk sjöresa under ”det satans året” 1867.

TEXT: Lars Högberg

År 1867 har gått till historien som ”ett satans år”. Genom allvarliga frostangrepp förstördes skördarna. Följden blev en omfattande hungersnöd i norra Sverige och Finland.

Det isbelagda havet förhindrade alla sjötransporter av livsmedel. Varje år såg man fram mot vårens första fartyg. Detta år var isförhållandena speciellt svåra. Segelfartygen och hjulångarna kunde inte forcera isen. Men införandet av de första ångfartygen med propeller medförde stora fördelar. En av de första var ångskonerten *Hernösand II* om 59 läster och 100 hästkrafters ångmaskin. Den fick sitt elddop under sin första resa i juni 1867. Vi kan följa resan genom dåtida tidningsartiklar.

Hernösands-Posten
den 25 maj 1867

Wäderleken fortfar att vara kall, med nordlig och nordostlig wind. Med islossningen går det också mycket sakta och Ångermanelfwen befares ännu ända ifrån Sollefteå till staden. Från Lungö fyr synes dock nu öppet watten så långt man med kikare kan se, men åt Åwikebugten och Brämön ligger is. Såväl i

staden som orten förspörjes en allmän klagan öfwer brist på matwaror och dess dyrhet. Tillförsel söderifrån är sålunda på allt wis efterlängtd. Som wi hört uppgifwas afgick i går telegram till ångf. *Hernösand II*:s befälhafware om ställningar och förhållanden, men hwarå erhöills följande, tywärr otillfredsställande swar: ”Fartyget fullastadt. Inwäntar afseglingsorder. Ålands haf stängdt af is. Innan westlig storm inträffar, ingen möjlighet härifrån afgå.”

Hernösands-Posten
den 5 juni 1867

Wäderleken. Under sista tiden har här warit nederbörd af regn, men endast några få

grader wärme. Ångermanelfwen har på sina ställen gått upp, men inloppet till stadens hamn har med anledning af den förliden natt rådande ostliga storm blifwit stängdt af drifis, som tyckes ligga ett par mil till sjös. Enligt telegram lemnade ångf. *Hernösand II* i går morse kl 2 Arholma och hade haft swårt att komma igenom Ålands haf samt passerade kl half 10 f. m. Öregrund.

Hernösands-Posten
den 15 juni 1867

Hernösands II:s första resa sommaren 1867 d. 1-11 Juni.

Utan twifvel är denna resa märklig nog för att förtjena sin egen lilla berättelse.

Fartyget hade redan en längre

tid legat fullt lastadt hufvudsakligen med mjöl och andra lifsförnödenheter. Upprepade underrättelser tillkännagåfvode den vexande bristen, att icke säga nöden, äfven i Hernösand och trakten deromkring, och gjorde det för fartygets befälhavare till en helig pligt att icke dröja någon timma längre än som nödig omtanke för fartens trygghet erfordrade. Så snart derföre ett gynsamare telegramm inträffat från Öregrund, anträdde färden. Redan långt förut hade telegrammer förkunnat hafvet mellan Bremön och Hernösand vara isfritt, samt segelleden öppen, åtminstone intill Lungö fyr.

Farten till Arholma gick obehindradt. Innanför Söderarm sågos dock omkring 60 fartyg ligga instängda af derutänför samlad drifis. Så snart man kommit förbi Tjockö fann man hela Arholmasundet likaledes fyllt af drifis. Ångfartyget Nya Söderhamn hade förgäfvos sökt att genombryta den och låg nu för ankar, redan omgifvet af den framträngande isen. Sedan befälhavaren på Hernösand II genom en utfart åt Söderarm förvissat sig, att ingen utväg der fanns, lade sig Hernösand II jemte båda Söderhamns fartygen för ankar i en bugt innanför Arholmasundet. Påträngande drifis nödgade dock snart att söka säkrare läge invid Tjockö, der den 2 och 3 Juni tillbragtes.

Morgonen den 4 hade drifisen gått undan; ankar lättades och man hann temligen obehind-

rat Öregrundsgrepen. Utkommet derigenom satte fartyget först kurs i vanlig nordostlig riktning, men möttes der af ogenomtränglig is, styrde så vesterut mot Eggegrund i förhoppning att finna hafvet närmare land mera öppet, men kunde icke ens komma in i Söderhamns farleden, utan nödgades återvända förbi Björn in i Öregrundsgrepen till Öregrund, dit man anlände i regntjocka omkring kl. ½11 på qvällen, sedan farten betydligt försvårats och fördröjts derigenom att fyren på Örskär ännu icke blifvit tänd. Den 5 låg man öfver i Öregrund, enär den vind som blåste icke gaf anledning till minsta hopp, att isen vore skingrad.

Den 6:te på morgonen gingo vi åter ut åtföljda af båda Sundsvalls fartygen, hvilka under tiden anländt. Det var en ganska intressant syn då alla dessa fartyg genom de mellan isarne befintliga rännorna härs och tvärs sökte arbeta sig fram mot samma mål, ofta på temligen skiljaktiga vägar. Som isen ofvann på var vittrad till snö, så föreföll hafvet oftast såsom ett omätligt snöfält, på hvilket fartygen ringlade sig fram. När man besinnar att isen säkerligen var på sina ställen famnsdjup under vatten och oftast, derigenom att stormen uppskjutit det ena stycket på det andra, någon aln äfven ovanför, så skall man lätteligen finna hvilken försiktighet och omtanke erfordrades för att på de ringlande vägarna

undvika alltför våldsamma sammanstötningar med denna väldiga motståndskraft. Passagerarne kunna intyga den outtröttlighet, med hvilken denna omtanke iaktogs af befälhavaren, hvilken under de svåraste dagarne tillbragte 18 à 20 timmar nästan oafbrutet på kommandobryggan under spänd uppmärksamhet på de oupphörligt hotande isblocken.

Komne norr om Storjungfrun på höjden af Bolsö, ungefär lika nordligt som Hudiksvall, möttes fartygen af fast, ogenomtränglig is, och hade valet endast mellan att återvända eller söka hamn innanför Bolsö, dit inloppet förbi Kuggören dock är ganska vådligt och föga känt. Som emedertid vår kapten förut en gång befarit detta sund beslöts att ingå der, heldst man derifrån kunde åt tvenne håll observera isen. På morgonen, Pingstafon, befanns att isen norrut från vår ankarplats var ännu alldeles obruten vinterris, fullkomligt fast och ogenomtränglig för våra fartyg. Genom den sydostliga vinden hade ock nu inloppet till den skärgård, i hvilken vi befunno oss blifvit fullkomligt stängd. En del passagerare blefvo nu synnerligen oroliga och beslöto att våga ett försök att öfver Hornslandet framtränga till Arnö kapell och kyrkby för att derifrån fortsätta landvägen. Denna utväg kunde likväl begagnas endast af sådana passagerare, som voro utrustade och härdade för rätt svåra strapatser, enär

vägen öfver Hornslandet, 3½ fjerdingväg, gick öfver skarpa berg, strida bäckar och myrslyar, genom hvilka måste vadas ända upp till knäet i vatten. Endast trenne salongs- och nio däckspassagerare på Hernösand II beslöto sig för den äfventyrliga färden.

Mot aftonen ansågo fartygens befälhavare rådligast att öfvergifva sin ankarplats i Bolsösundet, hvilken väl lemnade god öfversigt öfver hafvet norrut, men hade dålig ankargrund, mest kullersten. Lyckligt fördes alla fartygen in i Kuggöreviken, hvilken har god ankargrund och lemnar förträffligt skydd. På Kuggöre är ett betydande fiskläge med många boningar och ett väl underhållet kappell. Hudiksvalls fiskare hade i medlet af veckan begifvit sig af dit. Men blott tvenne familjer hade, icke utan lifsfara, hunnit fram; de öfriga lågo tillsvidare utanför isbanken, utan möjlighet att nå målet. Pingstdagen förgick utan någon utsigt att blifva loss ur vårt fängelse. Annandagen på morgonen varseblef man med glädje ångfartyget Berzelius styrande förbi i nordostlig riktning. Allas anleten ljusnade för en stund af hoppet att kunna följa samma väg. Men innan kort utbredde sig den nedslående underrättelsen, att Berzelius efter fåfänga försök att framtränga nu styrde in i samma hamn, der den ock innan kort ankrade. Utsigterna voro nu mycket förmörkade.

Dock fram på eftermiddagen märktes till allas glädje och förvåning, att isen utanför Bålsösundet i norr begynt gifva sig undan. Genast befallde vår raska kapten, som redan förut låtit elda på, att ankaret skulle lyftas, och innan kort voro vi på väg igenom Bolsösundet, åtföljda af de öfriga trenne ångarne, samt ledda af fiskare, hvilka voro välbekanta med det farliga farvattnet. Sedan man icke utan svårighet passerat mellan ett ännu qvarliggande isfält och Hästholmen, träffades för en stund temligen isfritt vatten. Men halfvägs till Gran möttes vi åter af drifisfält, så att den sedvanliga kryssningen mellan isbankarne ånyo måste begynna och fortsättas inemot Bremön, der åter isfritt vatten träffades. Omkring kl. 2 f. m. den 11 Juni lade vi äntligen till vid bryggan i Hernösand.

Denna berättelse bör ej avslutas utan ett tacksamt erkännande af den välvilliga omsorg med hvilken fartygets befälhavare sökte att för sina passagerare mildra resans besvärligheter; en välvillighet utan hvilken särskildt däckspassagerarne knappast skulle hafva kunnat uthärda en sådan resas ansträngningar. Glädjande var ock den ordning och stillhet, som hela tiden rådde på fartyget, oakadt här voro under 1½ veckas tid sammanpackade omkring 100 personer. Dagligen samlades man till gemensam morgon- och aftonandakt samt på Söndagen och Helgdagarne till

gudstjenst. Den belägenhet, i hvilken man befann sig, var egnad att framkalla allvarliga tankar hos hvarje allvarligt sinne, och färdens utgång att uppväcka till tacksamhet mot Honom, som råder öfver stormen och vägen och som länkar människornas öden.

Hernösands-Posten
den 12 juni 1867

Glädjefullt. Ändtligen anlände hit i går morse ångf. "Hernösand II", fullastadt med matwaror och diverse, samt fram på dagen "Berzelius" och i dag "Njord". Packhusbryggan har sedan dess varit fullt upptagen af de lossade warorna, samt en mängd formän som anländt för att vidare transportera en del in åt landet. Ångerman-elfwen är nu äfwen segelbar. I går afgick ångf. "Fänrik Stål" samt idag "Math:s Kjöörning" med full last till Solefteå. Sjöfarten är sålunda här i sin fulla gång; de senare dagarne ha företett ett owanligt lif och rörelse. Priserna å lifsförnödenheterna hafwa fallit, likasom sjöfarten äfwen torde bereda åt den arbetande klassen en välbehöflig arbetsförtjenst.

Om Tilda Wallanger

Nedtecknat av Lilian Billström 1991

Att skriva om Själandssjön och ej nämna den sista åbon där vore kanske inte rätt av mig.

Tilda Wallanger var äldsta dottern i andra äktenskapet. Fadren var Israel Wallanger, dräng från Vålånger, född den 15 februari 1831 Han gifte sig för andra gången den 22 oktober 1873 med Johanna Laurina Sjöberg, född den 9 januari 1842 i Hundsjö i Högsjö församling.

Matilda (Tilda) Johanna föddes den 23 oktober 1873! (Död 23 februari 1958 i Högsjö)

Bakom dessa faktauppgifter finns ett människoöde väl värt att beundra och respektera.

Jag skriver inte denna krönika för att på något sätt misskreditera vare sig Tilda eller den Wallanderska släkten utan för att nutidens människor ska få en liten inblick i det levnadsöde som denna kärnkvinna representerade.

Många historier om Tilda har berättats för mig, men jag har endast tillvaratagit vad serösa berättare haft att förtälja. Här är jag väl medveten om att skilja på historia och historier – de senare vill jag kalla skrönor.

När Tilda var i tonåren så var hon städslad som piga hos Christoffer Billström, f.23/8 1853 i Billen i Viksjö och hans hustru Brita Lisa Jans-

Bild: Privat ägo

dotter, f.29/1 1857 i Högsjö. De var bosatta i Bäckland i Högsjö där de innehade ett hemman.

Min svärfar Oskar Billström, f.15/5 1885 i Bäckland berättade att Tilda hade passat honom när han var barn. Han tyckte mycket om sin barnpiga, berättade han.

Nät Tilda var 19 år reste hon över till Amerika, närmare bestämt den 12 maj 1892. Hon var då gravid!

Det har berättats för mig om detta bl.a. att Tilda reste med barnets far till Göteborg för att ta båten till Amerika tillsammans. Där skulle emellertid barnafadern insjuknat och avlidit på ett sjukhus i denna vackra sjöstad. (?) Tilda fortsatt då ensam över till Ameri-

ka. Vad jag säkert dock vet är att systemen Anna också reste med till landet i väster.

I Providence i USA födde Tilda dottern Laurina Emilia Matilda den 12/12 1892. Hon reste omedelbart hem till Sverige och lämnade dottern för vård i föräldrahemmet och återvände till Amerika. Flickan reste senare över till sin moder den 15/5 1908

Första tiden i Amerika hade Tilda och hennes syster Anna anställning som house maids, det vill säga jungfrur, i en familj i Providence, Rhode Island.

Efter en tid erhöll de anställning som tvätterskor och strykerskor på ett prästseminarium, som hette Augustana College i Rock Island i Illi-

nois. Där utbildades skandinaviska och svensktalande präster.

Senare blev Tilda kokerska i köket hos den rike John Davison Rockefeller (f.1839 - 1937) En amerikansk finans- och industriman, grundare av Standard Oil Company, som en tid behärskade oljemarknaden. Han drog sig tillbaka från affärslivet 1895 men gjorde sig senare känd som donator av c:a 2 miljarder kronor Bland institutioner som tillkommit genom Rockefellers donationer kan nämnas Chicagos Universitet och Rockefellerinstitutet för medicinsk forskning.

Tilda stannade flera år hos Rockefellers.

Men hemlängtan var stor kan vi se på de dikter hon klippte ut ur tidningar och sparade. Alla präglas av hemlängtan och hennes tankar var ofta i barndomshemmet på Själandssjön... Dessa dikter hittades i bråten efter hennes hopfallande stuga av en Gustaf Sporning.

Att Tilda var vittberest vittnas om att hon förutom engelskan även kunde tala franska. Hon hade översatt en dikt till perfekt franska, en dikt som också hittades i stugan senare.

Tilda for nog med tiden väldigt illa i Amerika, vilket satte sina spår. Hon kom i kontakt med American Spiritistic Foundation och blev använd som medium hos dessa människor. De reste till ett flertal ställen i mellanamerika och Tilda for nog väldigt illa både fysiskt och psykiskt.

Hon besökte dock Sverige ofta och var inte mindre än 4 gånger över atlanten.

År 1921 kom Tilda hem för att se till sin sjuka och åldriga mor. Fadern, Israel Wallanger, hade avlidit och Tilda stannade nu för gott hemma i Sverige. Johanna Wallanger var 79 år och sjuklig. Men Tilda såg till att modern tillfrisknade och under Tildas goda vård och omsorger blev gumman frisk och levde tills hon blev 91 år! Trots att modern blev bättre så ville Tilda inte resa tillbaka till Amerika igen. Hon bosatte sig på "fädernegården" på Själandssjön och vid moderns bortgång ansåg hon sig för gammal att återvända till Amerika igen.

Tilda fortsatte en tid med jordbruket och kreaturen. Man kan förstå att det blev tungsamt i längden för en ensam kvinna att sköta alla göranden som tillhör ett torpställe. Särskilt slåttern och vårbruket var kraftansträngande, men hon klagade aldrig. Hennes bästa vänner var dock djuren. Korna vårdade hon så ömt att när hon släppte ut dem på sommarmorgnarna på grönbete var de så mätta och välskötta att de lade sig i gräset och brydde sig inte om att beta av det saftiga gräset och hade det nog rätt skönt i sin hage.

Det var ansträngande med torpets skötsel men Tilda hade nog ärvt sin faders styrka och inget tog emot att göra för denna kärnkvinna!

Tilda hade många vänner som kom och hälsade på hen-

ne, där hon bodde ensam vid sjön. Många ville nog gärna hjälpa till med jordbrukssystemen men Tilda gav dem inte ens en chans att fråga om det skulle behövas någon hjälp. Hon var så glad för varje vän som kom förbi hennes stuga att hon genast lämnade det hon höll på med och satte fart mot stugan och på med kaffepannan på elden. Hon pratade hela tiden.

Redaktör Gustaf Sporning (1900 – 1078), kusin till Tilda, visste att berätta att han ofta gick upp till hennes stuga för att hälsa på och då blev hon så glad. Men ibland talade hon enbart engelska! Det var kanske inte så konstigt, då hon levt länge i ett engelsktalande land, att hon föll tillbaka i språket i sin ensamhet och då också tilltalade besökare på det tungomålet.

Det mest fascinerande var nog dock att höra henne berätta om sina år i Amerika. Få kunde fångsla sina åhörare med sina historier som Tilda Wallander! Någon har sagt att man inte bara lyssnade utan att man levde med i hennes berättelser.

Tilda var en mycket intellektuell människa, som präglades av skarpsinne och begåvning. Hon var en förebild för dåtidens kvinnor. Hon var fri i sina tankegångar och var självständig och hade en envis vilja att klara sig själv utan att vara beroende av andras hjälp och omtankar. Säkert skulle hon kunnat bli en god anförare i kvinnoaksfrågor!

När Tilda blev ensam på Själandssjön åkte hon ner till Stockholm för att tala med kungen om avfolkningen i byarna. Nu ville det sig inte bättre än att kungen var bortrest men hon fick tala med prins Carl istället. Vad som dryftades där förtäljer inte historien här men prinsen blev så fascinerad av denna norrlandsrepresentant att han sände henne en julklapp senare efter hennes besök i huvudstaden.

Även landshövdingen fick besök av Tilda. Denna gång handlade det om hennes rätt till torpet Västansjö 2:5 Själandssjön. Denna livsgärning i det tysta höll på att utplånas totalt. Ladan, ladugården och stugan höll på att förstöras – allt höll på att ruttna ner. Vint och snett stod byggnaderna där och fukten smög sig in i väggarna. Men allt detta ville Tilda rädda till eftervärlden.

Landshövdingen hade då yttrat till sina medarbetare: ”Låt gumman vara tokig men det här ska utrönas”. Tilda fick aldrig rätten till torpet. Lagfarten utfärdades den 22 september 1954 på Johanna Wallangers stärbhus, enligt dombok.

Tilda var aldrig rädd, varken för djur eller människor. Trots det kunde man i en dagstidning läsa att Tilda hade en pistol! Det får väl betecknas som en av skrönorna runt Tilda? Hon var en fridens människa och att hon skulle kunna rikta en pistol mot någon människa är rent nonsens. Någon gång under åren

1940-talets slut eller början på 1950 hade detta illvilliga rykte nått tidningen SE, och de for upp och gjorde ett reportage under rubriken: ”Tilda hotar ingen med pistol!” Vad fann reportern. Jo, en fridens människa, som bara ville gott här i världen. Hon tyckte om alla människor och djuren var henne kära. Hon kunde gå miltals för en medmänniska (som kommer här i berättelse). Jag (berättare Lilian Billström) blir heligt arg när nutidens människor tror på skrönor när vi skriver 1991.

”VALLANGERS-TILDA”. Här ses Tilda Wallanger i sin gamla stuga vid Själandssjön. Foto: GUSTAV SPORRING

Gossen som gick vilse.

Detta har berättats för mig av 90-åriga, nu framlidna Emeli Sandström. Hon hade en skarp hjärna och en enorm berättavilja. Hon var klar i intellektet in i det sista

Hon berättar:

Det var skogsröjning i Västersjälland och i den deltog en yngling vid pass 17 år. Nu ville det sig inte bättre än att den unge mannen kom ifrån de övriga och villade bort sig i den täta granskogen. De övriga sökte efter honom tills skymningen föll och det blev för mörkt för att leta. Sjuttonåringen irrade omkring i skogen men kom så

småningom upp vid Tilda Wallangers stuga vid Själandssjön.

Han var trött, hungrig och rädd. Han stod där och såg fotoskenlampans ljus genom fönstret. Vad skulle han göra? Alla fäniga skräckhistorier han hört kom för honom nu. Tilda Wallanger skulle vara trollkunnig. Tänk om hon satte trolltyg på honom – ve och fasa – eller skulle hon hota honom med pistol om han knackade på, eller...?

Om Tildas oreda i hemmet hade någon berättat för honom. Hon hade ju så smutsigt omkring sig, men nog vore det bättre att åtminstone få tak över huvudet en sådan här natt än att ligga ute i den fuktiga marken, tyckte ynglingen och med darrande hand knackade han på. Tilda tog vänligt emot den blöta och senkomna gästen och drog genast av honom strumporna för att hänga på tork på ett snöre över spisen. Hon pratade hela tiden med honom och undrade bland annat varifrån han kom, om hans föräldrar och så vidare. Tilda hämtade från sin lilla kammare ett par nystickade strumpor och drog på den unge mannens fötter. Grabben sa inget utan var fortfarande rädd för henne. Tilda dukade fram det lilla hon hade i matväg och gossen lät sig väl smaka, men han var fortfarande rädd – tänk om hon trollat med maten på något vis? Tanken var snart borta och han fortsatte att äta. När det sedan blev sängdags hämtade Tilda fram nya rena

sängkläder ur sin kammare. Hon bäddade ner pojken mellan rena lakan och ett vackert sidentäcke. Men hon var rädd att pojken dragit på sig en lunginflammation i det dåliga vädret, så hon gav honom en till brädden fylld kopp av den finaste konjak hon hade. Han vågade inte annat än att dricka den bruna starka drycken, för han var ju fortfarande rädd för kvinnan som gett honom nattlogi. Han somnade dock gott.

Men Tilda vilade inte den natten! Hon var ju mån om alla människor och förstod att föräldrarna var orolig för sin son. När hon förvissat sig om att pojken hade somnat i utdragssoffan begav hon sig ut på vandring. Nu gick hon den långa vägen till Västersjälland och kunde lugna de oroliga föräldrarna att de kunde sluta söka efter pojken då han fanns i gott förvar hos henne. Detta skedde i en tid då människor var rädda om varandra och inte sparade på stegen för att hjälpa en annan människa i nöd. Den unge mannen hade senare berättat att så fint som han legat i Tilda Wallangers stuga låg han inte ens hemma hos sina föräldrar. Han hade fått sova under det finaste sidentäcket som fanns i bygden på den tiden, vilket fanns hos Tilda! Han visste också att berätta att det var så rent hos Tilda som det bara kunde i en torpstuga på den tiden. Efter detta hade Tilda en god vän i denne unge man. Han tog henne alltid i rättvist försvar

när någon försökte smutska ta henne med elakt förtal.

Detta har fru Emeli Sandström berätta för mig via en bandad intervju 1977. Tilläggas kan att Emeli Sandström var lillasyster till författaren J.R. Sundström. Han är mest känd för att ha skrivit böckerna om Janne Vängman. Johannes Vänglund, Risnäs i Stigsjö står som förebild till denne litterära person.

Hon berättade också om att Tilda låg över hos Emeli och hennes man Viktor när hon skulle till Härnösand. Tilda var alltid ren och snygg när hon gästade deras hem. Hon vek alltid ihop lakanen i sängen oanvända innan hon gick till vila. ”Jäg ä rentvätte så jäg behöver inte solka ner några lakan för däg” brukande Tilda alltid säga.

Eftersom jag tidigare nämnt Utansjö Cellulosafabrik kommer jag osökt att tänka på en historia, som berättats för mig om hur Tilda kunde snäsa av den strame konsuln Fritz Versteegh! Måhända var det den enda gången han fick möta på motstånd?

Följande historia berättas av en seriös person:

Det knackade på dörren hos Tilda. Hon öppnar och in träder Fritz Versteegh och några skogskarlar. Han såg sig omkring i köket efter någon plats att få sitta. Nu var det så att Tilda samlade på allt möjligt och alla stolarna var upptagna av allehanda ting. Men Tilda la en plankan mellan två stolar och bad den förnäme gästen

att sitta ner. Hon frågade lite försiktigt vad som var anledningen till detta fina besök? Fritz Versteegh svarade att ”vi har varit ute och värderat skogen och jag vill inte ha en sådan här fläck i min skog” – han syftade på torpet. ”Åh, och det har ni gjort utan att fråga mig” svarade Tilda, för hon förstod genast att Versteegh var ute efter hennes torp. Hon fortsatte: ”Jag vet att Versteegh är en mäktig man och är van att få som han vill, men....” Versteegh kände sig kränkt och kontrade: ”Det brukar bli som JAG vill!” Tilda fortsatte: ”Ja, här har konsul Versteegh värderat mitt torp och min skog, men det ska jag endast säga herr konsuln att det här torpet och skogen har ni inte råd att köpa, för så mycket pengar finns inte. Torpet är mitt och jag säljer det inte!” Versteegh muttrade något om envisa fruntimmer och begav sig snabbt ut från torpet och iväg.

Tilda Wallanger hade segrat. Hon älskade sitt barndomshem så högt att hon kunde säga nej till konsul Versteegh och hans pengar. Jag tror att Tilda var den enda i bygden som vågade säga ifrån till denne mäktige industriman! Sedan dess fick Tilda vara ifred för uppköpare av torpet. Ironiskt nog, när vi skriver detta år 1991 så är torpet och skogen i Graningeverkens ägo trots Tildas kamp för sitt torp. Det var efterlevande släktingar till Johanna Wallanger, som sålde torpet. För den som är intresserad går det

att få kopia via lagfarten hos Tingsrätten i Härnösand. Någon bouppteckning gjordes aldrig efter Tilda bortgång 1958 utan lagfarten stod fortfarande på Israel Wallangers hustru Johanna när det såldes. Det går många historier och skrönor om Tilda men denna lär vara sann.

Tilda Wallanger fick inte dö på sitt kära torp. Sjukdom och andra umbäranden fick henne att med tvång lämna sitt kära barndomshem på Själändssjön.

År 1974 gjorde jag en bandad intervju med redaktören Gustav Sporning, som framlevde sina sista dagar med forskning om hembygdens och dess historia. Han berättade att han var släkt med Tilda Wallanger. Sporrings mormor, fru Halén och Tildas mor var systrar (och grannar). Sporning berättar:

”Någon hade varit uppe och tittat till Tilda och då låg hon sjuk i stugan. Det var höst och kallt inne i huset, för det var ganska förfallet. Inga innanfönster hade hon och spisen var kall. Då slog den här personen larm till myndigheterna. Tilda var då sängliggande. Av svett och fukt hade hårnålarna rostast fast i hennes hår! Nå väl, vi stod på stranden, fattigvårdsordförande och jag (Sporring) när hon blev hämtad därifrån. De som hjälpte till att forsla henne drog Tilda på en kälke ner till sjön. Det var sent på hösten och lite snö hade fallit och sjön hade fått en tunn isskorpa på ytan. Kälken ställdes tvärs över båten,

som sedan ömsom roddes och ömsom hackades fram till andra stranden där vi stod. Tilda var i ett bedrövligt skick. På kälkens handtag hängde diverse påsar och bylten, som Tilda fått med sig när hon för gott lämnade Själändssjön. (Hur kunde detta ha fått fortgå? En ensam sjuk människa i en oeldad stuga med troligen en grasserande lunginflammation i kroppen. Var fanns myndigheternas tillsyn av gamla?) Jag var redaktör för en tidning då här i länet och hade min fulla rätt att skriva om saken – men tvekade. Då säger ordförande i fasstigsvårdsstyrelsen: ”Du Gustav, du skriver väl inte om då henne?” jag svarade att nog kunde jag göra det, men eftersom det var Tilda Wallanger det handlade om så avstod jag.”

Sporring berättar vidare att kvällstidningarna Expressen och Aftonbladet säkert skulle betalt en tusenlapp eller mer för ett sådant reportage. Men av medmänsklighet gentemot Tilda avstod han från dessa pengar. En gentil gest mot en medmänniska.

Vidare berättar Sporning: ”att det var krut i gumman trots sitt eländiga tillstånd bevisades genom hennes yttrande när det underliga ekipaget nådde stranden där vi stod.! Då lär Tilda ha yttrat följande: ”Vänta bare då bli skaran ska jag gå him igen”

Tilda flyttade 1954 från Själändssjön till sina släktingar i By i Högsjö. År 1958 avled hon lugnt och stilla på Högsjöes dåvarande ålderdomshem i en ålder av 85 år.

Efter Tildas frånfälle kom en dag en mycket fin och engelsktalande dam upp till Furuhult.

Det var en dotterdotter till Tilda. Hon var bosatt i USA och ville se hur hennes mormor hade levat och bott här i Sverige. Dotterdottern fick inte veta så mycket om Tilda men efter många språkförvecklingar så hamnade hon så småningom i By hos släktingarna och ville då ha någon som följde med henne upp på Själändssjön. De begrep bättre av engelskan i By... Men av folket i By blev hon avrådd att gå upp till Tildas stuga. De ansåg att de i Amerika, som mindes Tilda, skulle minnas henne som hon var där och undanhöll därmed sanningen om hur Tilda de sista åren på Själändssjön levde, ska vi säga, i ren misär.

De sista åren på ålderdomshemmet bröts Tilda sönder av värk men ett strålande humör hade hon ändå, berättas det.

Spåren efter Själändssjöns sista åbo är nu utplånade. Vinterstormarna sopar nu fram och höstmörkret faller över en bygd som i 200 år varit boplats för flera familjer med många uppväxande barn. Inte heller sommarsohlen finner någon bosatt brukare av den en gång så rikt bärande jorden. Nu har al och hallonsnår återtagit den mark som en gång brukades.

Av Tildas stuga finns knappt några spår nu. Sist jag (Lilian Billström) var där 1985 hade taket fått ge efter av snötyngden någon vinter och fallit

in. Ena väggen på gaveln var borta, dörrar och det som skulle varit fönster igenspikade.

Aldrig mer ska den vackra sommarsalmen "Den blomstertid nu kommer" tona ut genom öppna fönster och dörrar till toner av klara barnröster. Barn som gick i skolan, som var inrymd i Ante Boströms torpstuga. Vårsohlen finner ej några brukare av jordens om hjälpt det spirande kornet och annan gröda att växa och mogna. Det är med sorg i hjärtat man ser hur

skogen återtagit de förlorade områdena. Där som odalmän en gång slet med uppröjning av åkrar med svettigdrypande kroppar.

Ironiskt nog bröt skogsbolagen bilväg till byn sedan den helt avfolkats. Numera åker människorna upp för att fiska i sjön en helg med tält och blomma och barn utan att veta att det är historisk mark man trampar. Historisk i nybygggarhänseende.

Vi vill minnas Tilda Wallanger med vördnad och respekt för hennes odlargärning och hennes far Israel W med hustru för vad de åstadkom däruppe.

Sist men inte minst går en tanke till de allra första nybyggarna, som utan att omnämnas i historieböckerna bland kungliga män ändå åstadkom så mycket.

Så långt Lilian Billströms skrivning från 1991 i något redigerad version av Sven Erik Landin och Lena Landin 2022

Bild: Privat ägo

Tillägg - Idag finns inget synligt kvar av själva torpstugan men helt intakt finns jordkällaren och rester järnspisen ligger i ett busksnår. Vid sjön ligger resterna av en båt men det kan vara av senare slag. Platsen är markerad med en skylt av hembygdsföreningen. Man tar sig lämpligast dit från vägen c:a 400m efter skoterstugan. Ett älgpass finns där och plats för ett par bilar. Därifrån går man med viss möda rakt ner mot sjön c:a 50 m. Det är mycket kullfallna träd och sly nu så goda ben tarvas.

Exkursion med guide kan ordnas. Kontakta Sven Erik Landin - 070-250 98 04 alt.

Lena Landin 072- 527 40 31 el lana.landin@ramvik.com

Israel Walanger f. 1831-02-15 Gamla Vallén Högsjö, Västernorrlands län d. 1895-09-29 Själändsjön, [Norra Torpet] Högsjö, Västernorrlands län Torpare Själändsjön Högsjö g. 1873-10-22	Daniel Jonsson f. 1788-12-16 Hultom Högsjö, Västernorrlands län d. 1865-01-31 Gamla Vallén Högsjö, Västernorrlands län Torpare Gamla Vallén Högsjö —g. 1819-12-16	Jonas Danielsson f. 1755-10-01 Hultom, Högsjö (Y) d. 1815-07-06 Hultom, Högsjö (Y) Bonde Hultom, Högsjö —g. 1782-10-20 Märta Olofsdotter f. 1758-10-13 Vålånger, Högsjö, Västernorrlands län d. 1805-10-06 Hultom, Högsjö, Västernorrlands län Hultom, Högsjö	Daniel Israelsson d.y f. 1728 Hultom, Högsjö, Västernorrlands län d. 1779-08-23 Hultom, Högsjö, Västernorrlands län Bonde Hultom, Högsjö —g. 1752-09-29 Märta Jonsdotter f. 1731-02-07 Veda, Högsjö, Västernorrlands län d. 1780-12-02 Hultom, Högsjö, Västernorrlands län Hultom, Högsjö Olof Olofsson f. 1734-07-14 Vålånger, Högsjö, Västernorrlands län d. 1805-06-03 Vålånger, Högsjö, Västernorrlands län Bonde Vålånger, Högsjö —g. Kerstin Israelsdotter f. 1736-12-05 Kärrby, Högsjö, Västernorrlands län d. 1764-01-00 Vålånger, Högsjö, Västernorrlands län Vålånger, Högsjö
Anna Matilda (Tilda) Walanger f. 1873-10-27 Själändsjön, [Norra Torpet] Högsjö, Västernorrlands län d. 1958-02-23 Själändsjön, [Norra Torpet] Högsjö, Västernorrlands län Själändsjön Högsjö	Anna Matsdotter f. 1791-11-28 Rutån Järna, Kopparbergs län d. 1870-11-10 Gamla Vallén Högsjö, Västernorrlands län Gamla Vallén Högsjö	Mats Matsson f. 1756-12-10 Bråtthöjden, Säfsnäs, Kopparbergs län d. 1829-04-01 Gamla Vallén, Högsjö, Västernorrlands län Bonde Gamla Vallén, Högsjö —g. 1788-10-14 Katarina Jonsdotter f. 1769-04-25 Rutån, Järna, Kopparbergs län d. 1856-12-16 Gamla Vallén, Högsjö, Västernorrlands län Dal, Högsjö	Mats Andersson f. 1723 Gällinge, Säfsnäs, Kopparbergs län d. 1795 Bråtthöjden, Säfsnäs, Kopparbergs län Nybyggare Bråtthöjden, Säfsnäs —g. Kerstin Olofsdotter f. 1721-11-17 Närsen, Näs, Kopparbergs län d. 1802-00-00 Bråtthöjden, Säfsnäs, Kopparbergs län Bråtthöjden, Säfsnäs Jon Persson Dunderhake f. 1726 Fris, Ämtervik, Värmlands län d. 1803-11-24 Rutån, Järna, Kopparbergs län Korpral Rutån, Järna —g. Anna Jonsdotter f. 1727-04-27 Rutån, Järna, Kopparbergs län d. Rutån, Järna
Johanna Laurina Sjöberg f. 1842-01-09 Bäckland Högsjö, Västernorrlands län d. 1932-05-05 Själändsjön, [Norra Torpet] Högsjö, Västernorrlands län Själändsjön, Högsjö g. 1873-10-22	Lars Petter Sjöberg f. 1813-02-03 Hundsjö Högsjö, Västernorrlands län d. 1889-09-12 Bäckland Högsjö, Västernorrlands län Torpare Bäckland Högsjö —g. 1835-04-12 Anna Kristina Erikdotter f. 1803-07-08 Pilgårde Viksjo, Västernorrlands län d. 1866-03-31 Bäckland Högsjö, Västernorrlands län Bäckland Högsjö	Johan Jonsson f. 1774-02-09 Högsjö by, Högsjö, Västernorrlands län d. 1852-11-17 Högsjö by, Högsjö, Västernorrlands län Bonde Högsjö by, Högsjö —g. 1798 Anna Kristina Larsdotter f. 1779-05-17 Nordvik, Nora (Y) d. 1851-02-12 Högsjö by, Högsjö (Y) Högsjö by, Högsjö Erik Eriksson f. 1758-12-17 Dalen, Högsjö, Västernorrlands län d. 1838-02-15 Bäckland, Högsjö, Västernorrlands län Inhyses Bäckland, Högsjö —g. 1786-10-15 Anna Persdotter f. 1760-07-13 Kramfors, Gudmundrå, Västernorrlands län d. 1850-03-29 Bäckland, Högsjö, Västernorrlands län Bäckland, Högsjö	Jon Jonsson f. 1732-05-31 Högsjö by, Högsjö, Västernorrlands län d. 1781-07-18 Högsjö by, Högsjö, Västernorrlands län Bonde Högsjö by, Högsjö —g. 1760-10-19 Anna Jonsdotter f. 1735-01-15 Bäckland, Högsjö, Västernorrlands län d. 1790-01-17 Högsjö by, Högsjö, Västernorrlands län Högsjö by, Högsjö Lars Johansson f. 1738-01-22 Nordvik, Nora, Västernorrlands län d. 1805-12-11 Nordvik, Nora, Västernorrlands län Bonde Nordvik, Nora —g. 1770-10-28 Brita Olofsdotter f. 1747-01-15 Mjällom, Nordingrå, Västernorrlands län d. 1800-07-14 Nordvik, Nora, Västernorrlands län Nordvik, Nora Erik Olofsson f. 1725-02-28 Landtjärn, Stigsjö, Västernorrlands län d. 1770-08-06 Dalen, Viksjö, Västernorrlands län Torpare Dalen, Viksjö —g. 1755-09-30 Kerstin Erikdotter f. 1732-02-02 Östanvik, Stigsjö, Västernorrlands län d. Dalen, Viksjö Per Danielsson f. 1731 d. 1798 Hundsjö, Högsjö, Västernorrlands län Landbonde Hundsjö, Högsjö —g. Anna Hansdotter f. 1734 d. 1816-07-08 Hundsjö, Högsjö, Västernorrlands län Hundsjö, Högsjö

”Vem tror du att du är?”

SOFIA, prinsessa

1547-10-29 – 1611-03-17

Prinsessa av Sverige, hertiginna av Sachsen-Lauenberg

Föddes i Stockholm som åttonde barn till Gustav Vasa och hans sjunde barn tillsammans med hustrun Margareta Leijonhufvud. Modern avled innan Sofia fyllt fyra år och prinsessan skulle tillsammans med sina syskon uppfostras av sin styvmor drottning Katarina, mostrarna Märta och Brita Leijonhufvud, samt Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna).

Enligt Gustav Vasas arvförning hade hans döttrar inte möjlighet att ärva tronen eller kronans omfattande jordegendom. Deras försörjning skulle istället komma från äktenskap och Gustav Vasa menade att döttrarnas roll var att i sina nya länder fungera som en slags ambassadörer för Sverige.

Sofia förlovades ytterst motvilligt med Magnus av Sachsen-Lauenburg. Bröllopet planerades till sommaren 1567 men sköts upp flera gånger men stod slutligen sommaren 1568 i Storkyrkan i Stockholm samtidigt som den officiella bröllopsceremonin mellan Sofias bror Erik XIV och knektdottern Karin Månsdotter, vars tidigare inofficiella vigsel nu behövde vinna legitimitet.

Vid bröllopet fick hon och hennes make Ekolsund, Venngård och ett par häradar

i Uppland som underhållslån. Sofias förläning bestod av drygt 600 gårdar.

Sofias äktenskap skall ha varit olyckligt då hennes make har beskrivits som en rå och simpel man som var brutal mot sin fru och våldsam mot sina undersåtar. Magnus skall snabbt ha gjort av med den stora hemgiften och när väl den var slut sägs det att han sålde Sofias värdesaker. Magnus blev till slut utslängd från Sverige (1578). Sofia valde att stanna kvar i landet, hon vägrade helt enkelt att följa med honom. Efter att maken lämnat landet slog hon

Prinsessan Sofia

sig ner på Ekolsund och blev så kallad ensamsörjande för sonen Gustav.

Prinsessan Sofia och Magnus fick minst sex barn tillsammans. Alla utom sonen Gustav, antagligen född någon gång i början av 1570-talet, dog i späda ålder.

Gustav blev ett huvudbry för prinsessan Sofia. I syskonens brevväxling framgår han som bortklemad och oregerlig. Som ett led i hans försörjning försökte hon dela sin förläning med honom. Både hon och syskonen upprördes därför när Gustav fortsatte att kräva mer resurser.

Gustav vådasköts sommaren 1597 och avled senare under hösten av sina skador.

Prinsessan Sofia är begravd i Strängnäs domkyrka.

Gustaf av Sachsen
Engern Westfalen

Gustaf av Sachsen Engern Westfalen föds på Ekolsund slott. Han var en bortskämd lätting, men utvecklades efter en utlandsresa så väl att hertig Karl kunde göra honom till slottslov (befälhavare på ett befäst slott) på Kalmar slott. Gustafs morbröder var bl.a. kungarna Johan III och Karl IX, och han var kusin med kung Gustav II Adolf. Han var också kusin med Gustav II Adolfs halvsyster Katarina, som blev mor till kung Karl X Gustav.

I förhållandet med - Anna Knutsdotter (Lillie (af Ökna), dotter till häradshövdingen,

riddaren, lagmannen och ståt-hållaren Knut Knutsson Lillie af Ökna och Anna Bese,

föds sönerna -

Magnus Gustafsson Ruten-
crantz född 1590; överstelöjt-
nant; † 1640.

Knut Gustafsson född 1595.

I förhållandet med Catharina
Mattsdotter:

föds sonen

Gustaf Gustafsson Ruten-
crantz född 1596, † 1620.

Angående släktskap med so-
nen Magnus Gustafsson Ru-
tencrantz.

Till flera västernorränningar
kan man ställa frågan "Vem
tror du att du är?"

Det gjorde Björn (ordföran-
den) för ett tag sedan till en
trio förtroendevalda i Kom-
munen. En av dem kände re-
dan till kopplingen medan de
två andra blev överraskade.

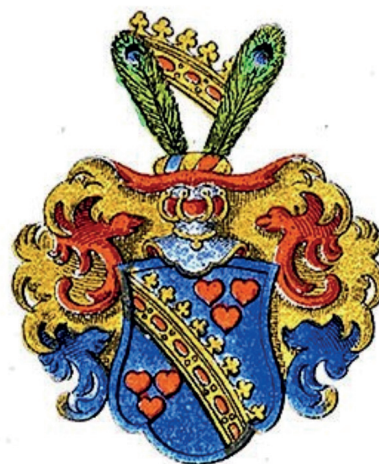
De tre representerar var sitt
parti i kommunfullmäktige
och idag känner de till släkt-
skapet. De har rötter till Gus-
tav Vasa via dottern Sofia och
hennes son Gustaf.

Se bifogad antavla

*Information om prinsessan So-
fia har hämtats från - Svenskt
kvinnobiografiskt lexikon
(artikel av Avigail Rothain)*

*- även bilden har hämtats där
men omarbetats.*

*och om sonen Gustaf har
hämtats från - Svenska Adelns
ättartavlor - Gustav Elgensti-
erna,
band VI*

Släkten Rutencrantz adelsvapen

*Följande personer härstammar från Sofia Wasa, från vänster
Kristoffer Bodin, Glenn Selin och Mattias Sjölander.*

Foto: Björn Thunberg

	2	4	8	16
				17
Jöns Hedin f. 1684-00-00				18
d. 1736-00-00 Hede by Hede, Jämtlands län Mönsterskrivare Hede by Hede g.				19
		5	10	20
				21
	1			22
Halvard Jönsson Hedin f. 1724-03-20 Hede by Hede, Jämtlands län d. 1775-07-15 Helgums by Helgum, Västernorrlands lä Bonde Helgums by Helgum				23
		6	12	24
				25
				26
				27
Vendela Wirck f. 1689-00-00 Jämtland d. 1749-00-00 Orrgården Hede, Jämtlands län Hede by Hede g.	3			28
		7	14	28
				29
				30
				31

Bild: Del av marinmålning av Jacob Hägg (1921), Göteborgs sjöfartsmuseum.

Lördag 29 april, efter
Härnösands Släktforskares årsmöte
kl. 13.00 – Plats: Västernorrlands museum, Hörsalen

lyssnar vi till *Fil.dr. Patrik Höglund*, vid Statens maritima och transporthistoriska museer (SMTM) i Stockholm, berätta från sin avhandling – ***Skeppssamhället Rang, roller och status på örlogsfartyg under 1600-talet*** där han skildrar livet ombord på örlogsflottans större fartyg. Vilka grupper tjänstgjorde ombord, vilken status de haft och hur de förhöll sig till varandra.

Det kommer finns möjlighet att köpa Patrik Höglunds bok - ***Skeppssamhället Rang, roller och status på örlogsfartyg under 1600-talet***

Släktforskarna bjuder medlemmarna på fika.

Arrangörer:

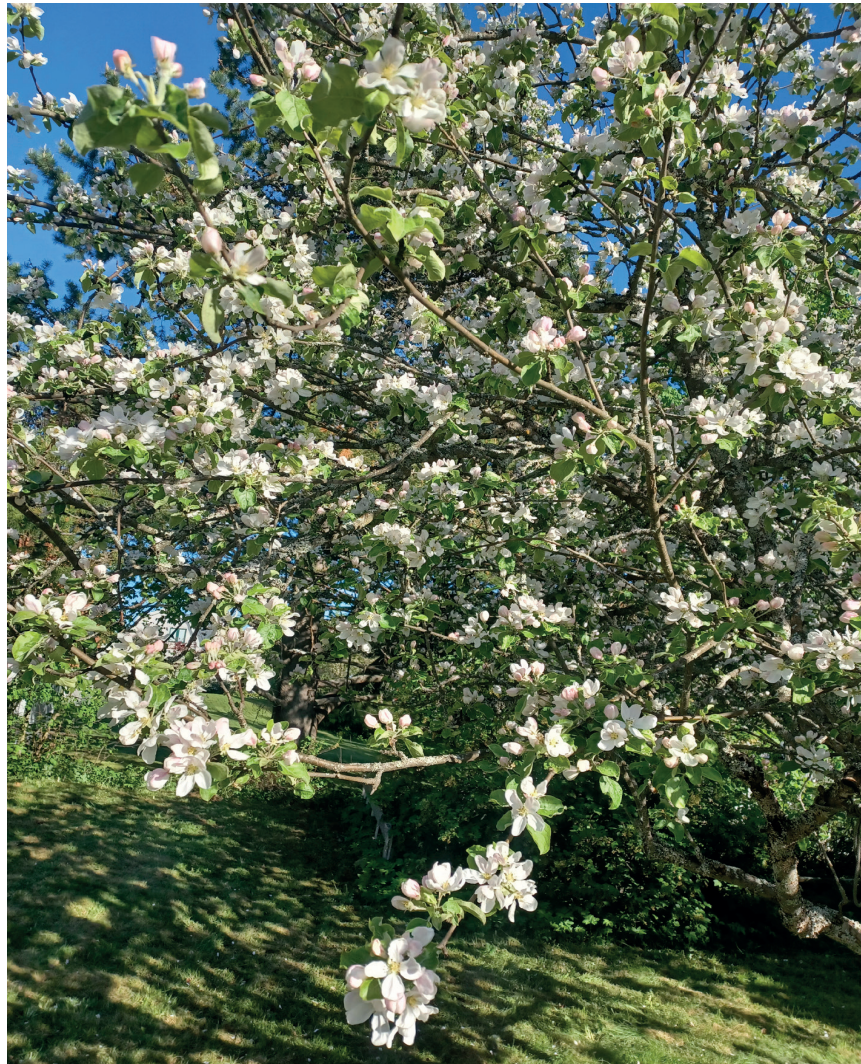

Västernorrlands museum
Studieförbundet Vuxenskolan

www.harnoforskare.eu

B Föreningspost
Avs: Härnösands släktforskare
c/o Björn Thunberg
Norra Kyrkogatan 22 C
871 32 Härnösand

Bild: Äppelträd i Lillian R. trädgård

*Lillian Rathje lämnar, med det här dubbelnumret, uppdraget som redaktör. Nr 1/74, april 2020 blev hennes första nr av Bäfvernytt. Hjärtligt tack till Lillian för hennes insats för föreningen och vår medlemstidning
/ Björn Thunberg / Ordförande*

*Redaktionen önskar alla en ljuvlig vår och
en fantastisk sommar*